

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SPECIALIŲ TYRIMŲ TARNYBOS KORUPCIJOS
RIZIKOS ANALIZĖS IŠVADA PARAMOS SMULKIAJAM IR VIDUTINIAM VERSLUI
BEI UŽIMTUMO DIDINIMO VEIKLOS SRITYSE**

TURINYS

1. KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS APIMTIS IR METODAI.....	2
2. ĮŽANGA.....	5
3. KORUPCIJOS RIZIKA PARAMOS SMULKIAJAM IR VIDUTINIAM VERSLUI VEIKLOS SRITYJE.....	7
3.1. Nenumatytos paramos galimybės visoms SVV subjektų grupėms.....	7
3.2. Kupiškio rajono savivaldybėje taikoma selektyvi praktika teikiant paramą pelno nesiekiantiems SVV subjektams.....	12
3.3. Sprendimus dėl paramos SVV subjektams priimančios komisijos sudaromos nesant pakankamai aiškių ir pagrįstų atstovavimo jose kriterijų.....	13
3.4. Komisijų nariams nenumatyti nepriekaištingos reputacijos reikalavimai, nenumatyta komisijos narių rotacija.....	15
3.5. Nereglamentuojamas komisijų narių interesų konfliktų valdymas.....	16
3.6. Tobulintina paraiškų vertinimo sistema.....	19
3.7. Nepakankama suteiktos paramos panaudojimo kontrolė.....	24
3.8. Nereglamentuotas paraiškų administracinės atitikties vertinimas, nenumatyta sprendimų apskundimo galimybė, neviešinama informacija apie SVV subjektus, kurių prašymai netenkinti.....	27
4. KORUPCIJOS RIZIKA UŽIMTUMO DIDINIMO VEIKLOS SRITYJE.....	28
4.1. Užimtumo didinimo programose iš esmės gali dalyvauti tik savivaldybių ar su jais susiję subjektai.....	28
4.2. Darbdavių atrankos komisijoms suteikta per didelė diskrecija priimti sprendimus dėl finansavimo dydžio, dėl paraiškų atmetimo.....	34
4.3. Darbdavių atrankos komisijų nariams nenumatyti nešališkumo reikalavimai.....	36
4.4. Neaiški darbdavių atrankos prioritetų ir kriterijų taikymo tvarka.....	36
4.5. Neužtikrinamas užimtumo didinimo programų įgyvendinimo rezultatų viešumas.....	37
5. MOTYVUOTOS IŠVADOS (PASTABOS).....	38
6. PASIŪLYMAI.....	40
Priedas. Atliekant korupcijos rizikos analizę įvertinti teisės aktai, dokumentai ir informacija.....	43

1. KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS APIMTIS IR METODAI

Tikslai:

Nustatyti korupcijos rizikos veiksnius, galinčius sudaryti prielaidų korupcijai pasireikšti teikiant paramą smulkiajam ir vidutiniam verslui (toliau – SVV), atrenkant darbdavius užimtumo didinimo programų įgyvendinimui Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybėse, įvertinti savivaldybių ir nacionalinio teisinio reglamentavimo nuostatas dėl paramos SVV, užimtumo didinimo programų rengimo ir įgyvendinimo, bei pateikti pasiūlymus, kurie galėtų padėti mažinti ir valdyti nustatytas korupcijos rizikas, esant būtinumui pateikti siūlymus dėl veiklos tobulinimo, korupcijos prevencijos programų ir (ar) jų įgyvendinimo planų turinio.

Uždaviniai:

1. Nustatyti, ar teisės aktai pakankamai aiškiai ir detalai reglamentuoja veiklą analizuojamose veiklos srityse.
2. Išanalizuoti ir nustatyti antikorporcinio požiūriu ydingas procedūras analizuojamose veiklos srityse: ar nėra nepagrįsto kai kurių subjektų diskriminavimo, ar užtikrinamas sprendimų priėmimo skaidrumas, ar viešinama nustatyta informacija ir t. t.
3. Pateikti pasiūlymų, kurie galėtų padėti mažinti ir valdyti nustatytas korupcijos rizikas, padėtų paramos SVV ir užimtumo didinimo procesus padaryti skaidresnius, turinčius aiškius kriterijus ir nediskriminuojančius dalies suinteresuotų subjektų.

Objektas:

Savivaldybių parama SVV bei užimtumo didinimo programų rengimas ir įgyvendinimas. Vertinamas 2018–2020 m. laikotarpis¹.

Subjektai:

Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybės.

Duomenų rinkimo ir vertinimo metodai:

1. Teisės aktų ir dokumentų turinio analizė.
2. Teisės aktų praktinio įgyvendinimo vertinimas.
3. Interviu metodas (darbuotojams pateikti klausimai).

¹ Taip pat buvo vertinami vėlesnio laikotarpio teisės aktai, kiek tai susiję su teisinio reguliavimo pokyčiais.

4. Viešai skelbiamos informacijos stebėjimas ir analizavimas (Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybių, Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos, VĮ Registrų centro, rekvizitai.lt ir kitose interneto svetainėse pateikiama informacija, informacija žiniasklaidoje ir pan.).

5. Valstybės registruose ir informacinėse sistemose sukauptos informacijos analizė.

Atliekant korupcijos rizikos analizę išnagrinėta ir (ar) įvertinta:

1. Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 8 d. nutarimu Nr. 1601, 15 punkte nurodyti duomenys.

2. Išvados dėl korupcijos rizikos analizės 1 priede nurodyti teisės aktai, dokumentai ir informacija.

3. Savivaldybių ir kitose interneto svetainėse skelbiama informacija, susijusi su analizuojamomis veiklos sritimis.

4. Raštu ir elektroniniu paštu gauta informacija apie darbo praktiką analizuojamose veiklos srityse.

5. Kita informacija, reikalinga korupcijos rizikos analizei atlikti.

Korupcijos rizikos analizės išvados, padarytos remiantis nurodytų dokumentų ir duomenų analize, vertinant:

1. Sociologinių tyrimų duomenis².

2. Galimybę vienam darbuotojui priimti sprendimus analizuojamose veiklos srityse.

3. Darbuotojų savarankiškumą priimant sprendimus ir sprendimų priėmimo diskreciją.

4. Darbuotojų priežiūros ir kontrolės lygį.

5. Reikalavimus laikytis įprastos darbo tvarkos.

6. Analizuojamose procedūrose dalyvaujančių darbuotojų rotacijos lygį.

7. Atliekamos veiklos dokumentavimo reikalavimus.

8. Analizuojamos veiklos, dokumentų viešumą ir prieinamumą visuomenei.

Jeigu korupcijos rizikos analizės metu prašomi dokumentai ar duomenys nebuvo pateikti, laikoma, kad jų nėra.

Korupcijos rizikos analizės išvadoje pateikiamuose pavyzdžiuose asmenų duomenys yra žinomi, tačiau atsižvelgiant į duomenų saugos reikalavimus pateikiami nuasmeninti ir toliau tekste neįvardijami.

² Prieiga internete: <https://www.stt.lt/analitine-antikorpucine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>.

Rokiškio rajono savivaldybės administracija dėl korupcijos rizikos analizės išvados projekto pateikė savo pastabas³, dėl jų pasisakoma išvados tekste. Kupiškio rajono savivaldybė pastabų dėl išvados projekto nepateikė, nurodė planuojanti atsižvelgti į nurodytas pastabas⁴.

³ 2021-05-20 raštas Nr. SD-5.38-1228.

⁴ 2021-05-31 raštas Nr. S1-1209.

2. IŽANGA

Vietos savivaldos įstatymo⁵ 6 straipsnio 1 dalies 38 punkte įtvirtinta savarankiška savivaldybių funkcija – sąlygų verslo ir turizmo plėtrai sudarymas ir šios veiklos skatinimas, 7 straipsnio 1 dalies 18 punktą numato valstybinę (valstybės perduotą savivaldybėms) funkciją dalyvauti rengiant ir įgyvendinant darbo rinkos politikos priemones ir gyventojų užimtumo programas. Minėtų funkcijų vykdymą detaliau reglamentuoja Užimtumo įstatymas⁶, Užimtumo didinimo programų rengimo ir jų finansavimo tvarkos aprašas⁷, Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas⁸. Šias funkcijas savivaldybės įgyvendina priimdamos savivaldybių institucinius teisės aktus ir juos taikydamos praktiškai.

Pažymėtina, kad paramos SVV ir užimtumo didinimo veiklos sritys yra priskirtinos prie sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nes atitinka šiuos Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo (toliau – KPI) 6 straipsnio 4 dalyje nustatytus kriterijus: (ii) veikla yra susijusi su leidimų, nuolaidų, lengvatų ir kitokių papildomų teisių suteikimu ar apribojimu ir (iii) daugiausia priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo. Šios veiklos sritys atitinka šiuos KPI 6 straipsnio 6 dalyje nustatytus korupcijos rizikos analizės atlikimo būtinumo kriterijus: (1) priimami sprendimai yra susiję su materialine ar kitokia interesanto nauda⁹, (2) tobulintina valstybės ar savivaldybės įstaigos veiklos priežiūros sistema, (3) valstybės ar savivaldybės įstaiga yra savarankiškas biudžetinių asignavimų valdytojas.

Galimas korupcijos rizikas minėtose srityse identifikuojama tyrimo Lietuvos korupcijos žemėlapis 2020 m. duomenys¹⁰. Iš šių duomenų matyti, kad savivaldybės išlieka vienos labiausiai korumpuotų institucijų¹¹, o sprendimų priėmimas yra uždaras ar visiškai uždaras¹². Tyrimo duomenimis, dažniausiai įtaką sprendimų priėmimui daro asociacijos, dalyvaudamos oficialiose darbo grupėse, susitikimuose, teikdamos pastabas rengiamiems oficialiems dokumentams, projektams.

Žiniasklaidoje nurodoma, kad auga susidomėjimas savivaldybių teikiama parama smulkiam ir vidutiniam verslui¹³, tačiau sprendimų priėmime dalyvaujančių asociacijų veikla nėra vieša¹⁴.

⁵ Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D0CD0966D67F/asr>.

⁶ Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/422c8b5042b811e6a8ae9e1795984391/asr>.

⁷ Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d0cbf7d03fb811e7b66ae890e1368363/asr>.

⁸ Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.640D50DB8877/asr>.

⁹ Vykiant minėtas funkcijas yra priimami sprendimai dėl finansinės paramos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams, bedarbiams ir darbinantiems subjektams.

¹⁰ Prieiga per internetą: https://www.stt.lt/data/public/uploads/2021/03/lkz_ataskaita_2020.ppt.

¹¹ Tą nurodė 29 proc. verslininkų, 22 proc. gyventojų ir 39 proc. valstybės tarnautojų.

¹² Tą nurodė 40 proc. verslininkų, 43 proc. gyventojų ir 22 proc. valstybės tarnautojų.

¹³ Prieiga per internetą: <https://www.grokiskis.lt/verslas/susidomejimas-parama-smulkiajam-verslui-rajone-auga>.

¹⁴ Prieiga per internetą: <http://kmintys.lt/archyvas/?psl=1psl&id=4731>.

Korupcijos prevencija siekiama, kad korupcija kuo mažiau trukdytų plėtoti ekonomiką, demokratiją, kurti socialinę gerovę, stiprinti nacionalinį saugumą, didinti viešųjų paslaugų teikimo kokybę¹⁵.

Ženkliai skiriasi savo dydžiu panašių savivaldybių smulkaus ir vidutinio verslo paramai skiriamos lėšos, parama neteikiama daliai Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme numatytų subjektų, užimtumo didinimo programose iš esmės gali dalyvauti tik savivaldybių subjektai, neužtikrinamas nešališkumas priimant sprendimus, nenustatyti pagrįsti ir aiškūs sprendimų priėmimo kriterijai.

Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programai 2018–2020 m. panaudota 199 591 Eur, Kupiškio – 18 000 Eur. Rokiškio rajono savivaldybės užimtumo rėmimo programai 2018–2020 m. skirta 412 981 Eur, Kupiškio – 291 400 Eur.

Nepaisant finansinės išraiškos, šios sritys yra aktualios labiausiai socialiai pažeidžiamoms asmenų grupėms: bedarbiams; smulkiesiems / pradedantiems verslininkams; asmenims, kuriantiems sau darbo vietas, ypatingai pradedantiems / plėtojantiems individualias veiklas, mažoms ir labai mažoms įmonėms.

Seimo Antikorupcijos komisija pažymėjo, kad kuriant tvarią antikorupcinę aplinką yra svarbu užtikrinti skaidrumo ir atskaitomybės principų įgyvendinimą sprendimų priėmimo procesuose, siekti didesnio viešųjų pirkimų skaidrumo, skatinti vadovų atsakomybę už savo sričių antikorupcinės aplinkos kūrimą, mažinti viešojo sektoriaus fragmentiškumą atveriant valstybės valdomus duomenis, stiprinti visuomenės nepakantumą korupcijai¹⁶.

Šios sritys antikorupciniu požiūriu anksčiau nebuvo detalčiau vertintos.

¹⁵ Korupcijos prevencijos įstatymo 3 str. 1 d.

¹⁶ Prieiga per internetą: <https://www.bns.lt/topic/925/news/63315971/>.

3. KORUPCIJOS RIZIKA PARAMOS SMULKIAJAM IR VIDUTINIAM VERSLUI VEIKLOS SRITYJE

Išanalizavus paramos SVV teikimo procesus Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybėse nustatyti šie korupcijos rizikos veiksniai:

3.1. *Nenumatytos paramos galimybės visoms SVV subjektų grupėms.*

Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas apibrėžia SVV subjektus¹⁷, nustato SVV subjektams taikomas paramos formas¹⁸. Įstatyme nustatyta, kad parama SVV subjektams teikiama pagal priemones, numatytas savivaldybių strateginio planavimo dokumentuose¹⁹. Viena iš paramos rūšių – finansinės paramos priemonės²⁰. Savivaldybės, nustatydamos priemones, pagal kurias teikiama parama, ir atsižvelgdamos į konkrečios paramos tikslą, šios valstybės paramos gavėjams nustato paramos teikimo tvarką, kuri privalo būti vienoda visiems šios paramos siekiantiems subjektams²¹. Vienodos paramos tvarkos nustatymas visiems šios paramos siekiantiems SVV subjektams – svarbus veiksnys įgyvendinant paramos teikimo skaidrumo ir objektyvumo principus.

Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymo 2 straipsnio 15 dalyje numatyta, kad smulkiojo ar vidutinio verslo subjektas – labai maža, maža ar vidutinė įmonė, atitinkančios šio įstatymo 3 straipsnyje nustatytas sąlygas, arba verslininkas, atitinkantis šio įstatymo 4 straipsnyje nustatytas sąlygas. Šio įstatymo 4 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad verslininkas SVV statusą gali deklaruoti nuo verslo liudijimo išigijimo dienos arba nuo individualios veiklos įregistravimo mokesčių administratoriuje dienos, arba nuo ūkininko ūkio įregistravimo dienos. Taigi, SVV subjektai yra labai maža, maža ar vidutinė įmonė, fiziniai asmenys, dirbantys pagal verslo liudijimus ar vykdantys individualią veiklą, taip pat ūkininkai, atitinkantys nustatytus finansinius bei samdomų darbuotojų skaičiaus kriterijus.

Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatų²² 5.1 punkte numatyta, kad verslo subjektai, dirbantys pagal verslo liudijimus iš Rokiškio r. smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos lėšų nėra remiami. Tai akcentuojama ir skelbimuose teikti paraiškas, pvz. 2020 m.²³ Ši nuostata ir jos praktinis įgyvendinimas galimai neatitinka Smulkiojo ir

¹⁷ 2 str. 15 d.

¹⁸ 6 str.

¹⁹ 5 str. 1 d.

²⁰ 6 str. 1 d. 2 p.

²¹ 7 str.

²² Tiek aktualioje redakcijoje (Rokiškio rajono savivaldybės tarybos 2021-02-26 sprendimas Nr. TS-240), tiek ir analizuojamu laikotarpiu galiojusiose nuostatų redakcijose.

²³ <https://rokiskis.lt/naujienos/nuo-liepos-1-d-startuoja-parama-rajono-smulkiam-ir-vidutiniam-verslui/>
Laikraštis „Rokiškio sirena“, 2020-06-30, Nr. 50 (725).

vidutinio verslo plėtros įstatymo reikalavimų. Pažymėtina ir tai, kad Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos vertinimo komisijoje 2018 m. buvo diskutuojama dėl asmenų, dirbančių pagal verslo liudijimus ir vykdančių individualią veiklą rėmimo iš programos lėšų²⁴. Tuo metu dalis komisijos narių teigė, kad subjektai, dirbantys pagal verslo liudijimus ir vykdančios individualią veiklą neturėtų būti remiami, nes sumoka mažai mokesčių. Kiti komisijos nariai argumentavo, kad smulkaus ir vidutinio verslo subjektai yra ir asmenys, dirbantys pagal verslo liudijimus ir vykdančios individualią veiklą. Pažymėtina, kad savivaldybės tarybos teisės aktai negali prieštarauti aukštesnės galios teisės aktams, kuriuos jie įgyvendina. Taigi, Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatai ta apimtimi, kurioje nustatyta, jog verslo subjektai, dirbantys pagal verslo liudijimus iš Rokiškio r. smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos lėšų nėra remiami, neatitinka Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymo reikalavimų. Pavyzdžiui, Kupiškio rajono savivaldybėje asmenys, dirbantys pagal verslo liudijimus, remiami. Paminėtina ir kitų Lietuvos savivaldybių geroji praktika smulkaus ir vidutinio verslo programų lėšomis teikiant paramą taip pat ir asmenims, dirbantiems pagal verslo liudijimus, pavyzdžiui:

Utenos rajono savivaldybės smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų rėmimo programos lėšų naudojimo tvarkos aprašo²⁵ 13.2 punkte numatyta, kad teikti paraiškas projektų finansavimui gauti gali smulkiojo ir vidutinio verslo subjektai, dirbantys pagal verslo liudijimus, kurie išduoti ne trumpesniai kaip 6 mėnesių laikotarpiui ir kurie dirba/planuoja dirbti ne trumpiau kaip 96 dienas per kalendorinius metus;

Šiaulių miesto savivaldybės smulkiojo verslo rėmimo nuostatų²⁶ 8.14. punkte nurodoma, kad verslininkas, tai fizinis asmuo, kuris atitinka Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymo 4 straipsnyje nustatytas sąlygas ir turi teisę verstis ekonomine veikla (įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą, ir individualia veikla pagal pažymą);

Mažeikių rajono savivaldybės Smulkiojo ir vidutinio verslo rėmimo fondo nuostatų²⁷ 14.4 punkte teisė gauti paramą numatyta verslininkams – fiziniams asmenims, kurie įstatymų nustatyta tvarka verčiasi ūkine komercine veikla (įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą, ir individualia veikla pagal pažymą);

²⁴ 2018-01-12 Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos vertinimo komisijos posėdžio protokolas Nr. VP-1.

²⁵ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a918df70920911e7a3c4a5eb10f04386/asr>

²⁶ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/609531807df211eb9fc9c3970976dfa1?jfwid=w5ecrvw7w>

²⁷ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/cdf51991548011e98bc2ba0c0453c004>

Zarasų rajono savivaldybės smulkiojo ir vidutinio verslo rėmimo programos lėšų naudojimo tvarkos aprašo²⁸ 11 punkte numatyta, kad teikti paraiškas projektų finansavimui gali asmenys, dirbantys pagal verslo liudijimus, kurie išduoti ne trumpesniam kaip 6 mėn. laikotarpiui ir /arba dirba ne trumpiau kaip 160 dienų per kalendorinius metus.

Taigi, manytina, kad savivaldybės gali nustatyti tam tikrus reikalavimus, susijusius su veiklos tęstinumo užtikrinimu pagal verslo liudijimus dirbantiems asmenims, tačiau tokia situacija, kai asmenys, dirbantys pagal verslo liudijimus neturi teisės pretenduoti į paramą SVV subjektams, laikytina išskiriančia šią veiklos formą pasirinkusius verslininkus. Situacijos, kai vienos subjektų grupės nepagrįstai išskiriamos kitų atžvilgiu, laikytinos ydingomis antikorupciniu požiūriu. Juo labiau, kad daugeliu atvejų galima pasirinkti ar veiklą vykdyti turint verslo liudijimą, ar individualios veiklos pagrindu²⁹.

Kaip jau minėta Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas SVV subjektams priskiria ir asmenis, vykdančius ūkininko ūkio veiklą, jei jie atitinka šio įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje nustatytus reikalavimus³⁰. Tačiau Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatuose, skelbimuose apie tai nekalbama. Pagal pateiktą informaciją apie 2018 – 2020 m. gautas paraiškas, minėtu laikotarpiu neregistruotas nė vienas asmens, vykdančio ūkininko ūkio veiklą prašymas. Tad darytina išvada, kad pareiškėjai nežino, kad asmenys, vykdančios ūkininko ūkio veiklą taip pat priklauso SVV subjektams ir gali būti remiami. Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros nuostatai nenumato asmenų, vykdančių ūkininko ūkio veiklą, rėmimo, pagal susiklosčiusią darbo praktiką jie nėra remiami, taip galimai juos išskiriant. Paminėtina kitų Lietuvos savivaldybių geroji praktika smulkaus ir vidutinio verslo programų lėšomis teikiant paramą taip pat ir asmenims, vykdančioms ūkininko ūkio veiklą, pavyzdžiui:

Elektrėnų savivaldybės smulkiojo verslo ir kaimo plėtros programos nuostatų³¹ 23 punkte numatyta, kad smulkieji ūkio subjektai ir ūkininkai – fiziniai asmenys, norintys gauti finansinę paramą, komisijai pateikia nurodytus dokumentus³²;

²⁸ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/562493e0876011eb998483d0ae31615c?jfwid=6ar7pid66>

²⁹ Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/evmi/kuri-veiklos-forma-man-tinkamesne>

³⁰ Jam dirbančių darbuotojų skaičius yra mažesnis kaip 250 ir: 1) metinės pajamos neviršija 50 mln. Eur, ar 2) balanse nurodyto turto vertė neviršija 43 mln. Eur.

³¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/09e81320d5e811e3b272e0e81c552d38?jfwid=17arx2yzyx>

³² 23.1 nustatytos formos paraišką (1 priedas);

23.2. asmens dokumento kopiją;

23.3. verslo liudijimo (ar kito dokumento, patvirtinančio teisę į veiklą) ar ūkininko pažymėjimo kopiją;

23.4. valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyriaus išduotą pažymą, kad ūkio subjektas nėra skolingas Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui (pateikia ūkio subjektai, kai nuo jų įregistravimo dienos iki paraiškos pateikimo praėjo daugiau kaip 30 kalendorinių dienų);

23.5. Valstybinės mokesčių inspekcijos išduotą pažymą, kad ūkio subjektas neskolingas biudžetui (pateikia ūkio subjektai, kai nuo jų įregistravimo dienos iki paraiškos pateikimo praėjo daugiau kaip 30 kalendorinių dienų).

Pagal Telšių rajono savivaldybės Smulkiojo ir vidutinio verslo bei kaimo plėtros programos nuostatų³³ 7.2 punktą paramos gavėjai yra ūkininkai, nustatyta tvarka įregistravę ūkininko ūkį;

Marijampolės savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo fondo nuostatų³⁴ 2.7 punkte nurodoma, kad SVV subjektas – labai maža, maža ar vidutinė įmonė, atitinkanti Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo 3 straipsnyje nustatytas sąlygas, verslininkas, atitinkantis Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymo 4 straipsnyje nustatytas sąlygas, ar ūkininkas, atitinkantis Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatymo 4 straipsnyje nustatytas sąlygas.

Rokiškio rajono savivaldybės administracija nesutinka su pateiktu vertinimu³⁵. Nurodo, kad Rokiškio rajono savivaldybėje taikomos atskiros paramos priemonės asmenims, dirbantiems pagal verslo liudijimus – šios grupės subjektai atleidžiami nuo mokamo fiksuotų pajamų mokesčio mokėjimo tam tikrą laikotarpį (pvz. Rokiškio rajono savivaldybės tarybos 2020 m. spalio 30 d. sprendimas Nr. TS-254, 2020 m. gegužės 29 d. sprendimas Nr. TS-161). Savivaldybė turi atskirą paramos programą, skirtą rajono ūkininkams / asocijuotoms ūkininkų struktūroms, nevyriausybinėms kaimo organizacijoms (aktualūs Kaimo programos nuostatai patvirtinti Rokiškio rajono savivaldybės tarybos 2021 m. vasario 26 d. sprendimu Nr. TS-23). Atliekant korupcijos rizikos analizę iš esmės buvo susipažinta su minėtais dokumentais. Mūsų nuomone, teisę į savivaldybės paramą SVV subjektams turi turėti visi Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme numatyti subjektai, nepaisant savivaldybės jiems teikiamų (galimų teikti) kitų paramos priemonių. Pavyzdžiui, Rokiškio rajono savivaldybė 2020 m. buvo nustačiusi³⁶ lengvatinį 0,3 procento nekilnojamojo turto mokesčio tarifą juridiniams ir fiziniams asmenims, einamais metais pirmą kartą įregistravusiems veiklą; juridiniams asmenims, įregistravusiems veiklą kitose savivaldybėse, ir pradedantiems veiklą Rokiškio rajono savivaldybėje, taikomą 3 metus nuo veiklos pradžios. Tuo pačiu buvo nustatyta papildoma galimybė gauti paramą žemės, žemės nuomos arba nekilnojamojo turto mokesčio kompensavimui už paskutinį mokestinį laikotarpį iš smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos. Taip pat, numatytos galimybės gauti paramą pagal vietos veiklos grupių programas, jomis taip pat naudojasi Rokiškio rajono SVV subjektai³⁷. Rokiškio rajono savivaldybės kaimo programa labiau orientuota ne į SVV subjektų verslumą skatinančias priemones (išskyrus numatytą paramą kvalifikacijos tobulinimui, mokymams,

³³ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/649178d25a2011eaac56f6e40072e018>

³⁴ <https://teisineinformacija.lt/marijampole/document/54556>

³⁵ 2021-05-20 raštas Nr. SD-5.38-1228.

³⁶ Informacija skelbiama Valstybinės mokesčių inspekcijos tinklapyje <https://www.vmi.lt/evmi/tarifai-6-str.-2#kokie-nekilnojamojo-turto-mokes%20C4%8Dio-tarifai-yra-nustatyti-savivaldybi%C5%B3-sprendimuose>

Rokiškio rajono savivaldybės tarybos 2019 m. gegužės 31 d. sprendimas Nr. TS-128.

³⁷ Pavyzdžiui, UAB „Rytkirta“ įgyvendina verslo plėtros projektą, finansuojamą pagal Rokiškio rajono vietos veiklos grupės programą (<http://rokiskiovg.lt/upload/Apra%C5%A1ai/Vkvietimas/V%20Apra%C5%A1as%20Rytkirta.doc>), minėtam subjektui 2020 m. skirta parama ir iš smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos.

seminarams), o į veiklos nuostolių kompensavimą, melioracijos įrenginių gedimų šalinimo išlaidų kompensavimą, dalinį savivaldybės vietinės reikšmės viešųjų kelių remonto išlaidų kompensavimą.

Kupiškio rajono savivaldybės smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose nustatyta, kad finansine parama gali naudotis šie smulkiojo verslo subjektai: fiziniai asmenys, turintys verslo liudijimą ne trumpiau kaip devyneriems mėnesiams, bei asmenys, vykdantys individualią veiklą deklaruojant pajamas, pateikus Valstybinės mokesčių inspekcijos išduotą pažymą; asmenys, steigiantys naujas įmones Kupiškio rajone; Kupiškio rajono savivaldybėje įregistruotos mažos (iki 50 darbuotojų) ir labai mažos (iki 10 darbuotojų) įmonės, kurios plečia ar įsisavina naują verslą.

Galimai išskiriami vidutinės įmonės ir ūkininkai, nes jie Kupiškio rajono savivaldybės smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose nenumatyti. Pavyzdžiui steigiant įmonę, kuri gali būti ir vidutine, ir didele, parama teikiama, tačiau veikiančiai vidutinei įmonei parama neteikiama. Pagal Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymą gali būti nustatytas prioritetas mažoms ir labai mažoms įmonėms (5 straipsnio 2 dalis), tačiau negalima išskirti vieno iš SVV subjektų – vidutinių įmonių, joms apskritai nenumatant galimybės gauti paramą. Kaip jau buvo minėta, nustatytus reikalavimus atitinkantys ūkininkai taip pat yra SVV subjektai.

Rokiškio rajono savivaldybė smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatuose nurodoma, kad asmenys, dirbantys pagal verslo liudijimus, nėra remiami, aiškiai nereglamentuojama ūkininko ūkio veiklą vykdančių asmenų teisės į paramą. Kupiškio rajono savivaldybė smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose nenumatyta teisė į paramą vidutinėms įmonėms, aiškiai nereglamentuojama ūkininko ūkio veiklą vykdančių asmenų teisė į paramą. Paminėtos nuostatos laikytinos ydingomis antikorupciniu požiūriu, nes išskiria Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme numatytų SVV subjektų: asmenų, dirbančių pagal verslo liudijimus, vidutinių įmonių galimybes gauti paramą, neaiškiai reglamentuoja minėtame įstatyme numatytų asmenų – ūkininkų galimybės gauti paramą.

PASIŪLYMAI:

- Rokiškio rajono savivaldybei įvertinti pateiktus pastebėjimus bei spręsti dėl asmenų, dirbančių pagal verslo liudijimus, taip pat ir ūkininkų teisės gauti Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos paramą;
- Kupiškio rajono savivaldybei įvertinti pateiktus pastebėjimus bei spręsti dėl vidutinio verslo subjektų bei ūkininkų teisės gauti paramą SVV plėtrai.

3.2. Kupiškio rajono savivaldybėje taikoma selektyvi praktika teikiant paramą pelno nesiekiantiems SVV subjektams.

Pažymėtina, kad asociacijos ir viešosios įstaigos buvo įtrauktos į Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymo reguliavimą nuo 2019 m. birželio 20 d.³⁸, t. y. šios formos juridiniai asmenys yra laikomi SVV subjektais, jei vykdo ekonominę veiklą.

Kupiškio rajono savivaldybėje taikoma skirtinga praktika dėl pelno nesiekiančių juridinių asmenų, vykdančių ekonominę veiklą, rėmimo. Pavyzdžiui, 2020 m. parama neskirta asociacijai Alizavos jaunimo centras "ALSJA" (2020 m. rugpjūčio 24 d. Verslo plėtros komisijos protokolas Nr. E26-1). Asociacija prašė paramos naujo verslo kūrimui – meno įrenginių eksploatavimo veiklai, iš dalies kompensuoti mobilios lauko scenos įsigijimo išlaidas. Tačiau parama neskirta, motyvuojant, kad asociacija nepatenka į apibrėžtų SVV subjektų sąrašą. Tame pačiame posėdyje Verslo plėtros komisija svarstė kaimo bendruomenės Palėvenys (teisinė forma – asociacija) prašymą kompensuoti palūkanas įrengimų įsigijimo išlaidoms kompensuoti vykdant pramogų ir poilsio plėtojimo veiklą. Parama neskirta nenurodant tikslų jos neskyrimo motyvų. Kitais atvejais pelno nesiekiantiems subjektams parama buvo skirta. Pavyzdžiui, 2019 m. gruodžio 10 d. Verslo plėtros komisija, posėdžio protokolas Nr. E26-2, skyrė paramą asociacijai „Sportimus“, parama šiai asociacijai taip pat skirta 2020 m. gruodžio 17 d. protokolu Nr. E26-2. VšĮ „Sveikatos taku“ parama skirta 2019 m. birželio 27 d. protokolu Nr. E26-1. Kitais atvejais pelno nesiekiantiems subjektams pasiūlyta paramos kreiptis pakartotinai, pateikiant išlaidas pagrindžiančius dokumentus, pavyzdžiui, VšĮ „Atletikas“ (2019 m. birželio 27 d. protokolas Nr. E26-1), asociacijai „Kupiškio vikingai“ (2020 m. gruodžio 17 d. protokolas Nr. E26-2).

Kupiškio rajono savivaldybės Verslo plėtros komisija selektyviai teikia paramą pelno nesiekiantiems subjektams. Pažymėtina, kad skirtingų sprendimų priėmimo praktika gali sudaryti sąlygas korupcijai pasireikšti.

³⁸ Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=5eee53a0925a11e9ae2e9d61b1f977b3>
<https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAD/221b8a045c5011e99684a7f33a9827ac/48e214635c9111e99684a7f33a9827ac/>

Įstatymo 2 straipsnio 14 dalyje nustatyta, kad SVV subjektas yra labai maža, maža ar vidutinė įmonė (toliau – MVI), atitinkanti šio Įstatymo 3 straipsnyje nustatytas sąlygas, arba verslininkas, atitinkantis šio Įstatymo 4 straipsnyje nustatytas sąlygas. Įstatymo 2 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad įmonė – ekonominę veiklą vykdančias juridinis asmuo.

Pagal galiojančiame Įstatyme įtvirtintą „ekonominės veiklos“ sąvoką ekonominė veikla suprantama kaip veikla, vykdoma siekiant pelno arba individualios veiklos atveju – pajamų. Ne pelno siekiančių organizacijų (viešųjų įstaigų ir asociacijų) vykdoma veikla nepatenka į „ekonominės veiklos“ apibrėžtį, todėl jos pagal Įstatymą nėra laikomos SVV subjektais ir negali pasinaudoti valstybės parama, kurios formos apibrėžtos Įstatymo 6 straipsnyje, ir plėsti savo veiklos, susijusios su viešųjų interesų tenkinimu. Šis pakeitimas sudarys galimybę ne pelno siekiančioms organizacijoms gauti valstybės paramą.

PASIŪLYMAS:

- Kupiškio rajono savivaldybei užtikrinti, kad Verslo plėtros taryba, priimdama sprendimą neskirti paramos, protokole nurodytų tokio sprendimo teisinį pagrindą, numatytą Kupiškio rajono savivaldybės smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose.

3.3. Sprendimus dėl paramos SVV subjektams priimančios komisijos sudaromos nesant pakankamai aiškių ir pagrįstų atstovavimo jose kriterijų.

Visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus – viena iš sprendimų skaidrumo, viešumo, objektyvumo užtikrinimo priemonių. Paprastai visuomenės dalyvavimas užtikrinamas per įvairias organizacijas – asociacijas, sąjungas ir kt. Savivaldybių paramos verslui sprendimų priėmimo taip pat skatintinas pačių verslininkų dalyvavimas per įvairias jų organizacijas, įgyvendinant nustatytus nešališkumo ir objektyvumo reikalavimus. Kita vertus, antikorupeiniu požiūriu yra ydingos situacijos, kai sprendimų priėmimo dalyvauja tik kai kurių verslininkų organizacijų atstovai, realios veiklos nevykdančių organizacijų atstovai, pavieniai verslininkai, nesant nustatytų aiškių ir objektyvių šių subjektų atstovavimo kriterijų. Pirmiausia savivaldybės turėtų nustatyti aiškias suinteresuotų organizacijų dalyvavimo priimant sprendimus taisykles, pagrįsti atrankos kriterijus.

Rokiškio rajono savivaldybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatuose³⁹ nustatyta, kad programos vertinimo komisijos sudėtį tvirtina rajono savivaldybės taryba, komisiją sudaro nariai iš šių institucijų:

- Rokiškio rajono savivaldybės tarybos (2 atstovai);
- Rokiškio rajono savivaldybės administracijos direktorius;
- Rokiškio rajono savivaldybės administracijos (2 atstovai);
- Rokiškio jaunimo organizacijos (1 atstovas);
- Lietuvos kaimo turizmo asociacijos Rokiškio skyriaus (1 atstovas);
- Rokiškio rajono asocijuotos verslo struktūros (po 1 atstovą).

Faktiškai komisiją sudaro 3 savivaldybės administracijos atstovai, 2 savivaldybės tarybos nariai, asociacijos „Rokiškio verslo klubas“ narys, Lietuvos kaimo turizmo asociacijos Rokiškio skyriaus atstovas ir Rokiškio jaunimo organizacijų sąjungos „Apvalus stalas“ atstovas, tačiau, pagal viešą informaciją Rokiškio rajone yra ir daugiau Smulkiojo ir vidutinio verslo įstatyme numatytus SVV subjektus⁴⁰ atstovaujančių organizacijų – Rokiškio rajono jaunųjų ūkininkų asociacija (kodas

³⁹ Aktuali redakcija, 2021-02-26 sprendimas Nr. TS-24.

⁴⁰ Pagal Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymą, SVV subjektai yra labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės, pelno nesiekiantys subjektai (vykdantys ekonominę veiklą) bei verslininkai (asmenys, vykdantys individualią veiklą, ūkininko veiklą, dirbantys pagal verslo liudijimus).

300669720), Rokiškio rajono jaunųjų ūkininkų klubas (kodas 173747940), Rokiškio rajono ūkininkų sąjunga (kodas 302713699). Kadangi, pagal pateiktą informaciją nuo 2018 m. dėl paramos nėra kreipęsis nei vienas ūkininko ūkio veiklą vykdančias SVV atstovas, taip pat atsižvelgiant į šios išvados 3.1. punkte pateiktus pastebėjimus, tikslinga svarstyti dėl komisijos papildymo ūkininkų organizacijos atstovu (-ais).

Rokiškio rajono savivaldybės administracija pateikė pastabas dėl šio vertinimo. Atsižvelgiant į 3.1. papunktyje pateiktas išvadas, ūkininko ūkio veiklą vykdančias asmenys taip pat yra SVV subjektai, todėl šiuos subjektus atstovaujančių organizacijų atstovas (-ai) tai pat galėtų būti įtraukti į komisijos sudėtį.

Kupiškio rajono savivaldybės smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose numatyta, kad sprendimus paramos administravimo klausimais priima verslo plėtros komisija, tačiau komisijos sudarymas detaliau neregamentuotas. Faktiškai komisiją sudaro savivaldybės meras, jo pavaduotojas, 3 savivaldybės tarybos atstovai, 2 savivaldybės administracijos atstovai, asociacijos „Kupiškio darbdavių klubas“ prezidentas bei verslo atstovas. Tačiau dar 2019 m. kovo 27 d. registro tvarkytojui buvo pateiktas valstybinės mokesčių inspekcijos siūlymas inicijuoti asociacijos „Kupiškio darbdavių klubas“ likvidavimą, 2020 m. gruodžio 28 d. priimtas registro tvarkytojo sprendimas inicijuoti šios asociacijos likvidavimą⁴¹. Tad yra abejotinas asociacijos „Kupiškio darbdavių klubas“ atstovo dalyvavimas komisijos veikloje 2019 – 2020 m. (2019 m. birželio 27 d. – 2020 m. gruodžio 17 d.). Taip pat neaišku, kokiais kriterijais remiantis į komisiją įtrauktas privataus verslo atstovas. Korupcijos rizikų valdymo požiūriu, situacijos, kai viešojo administravimo įgaliojimus turinčių komisijų narius deleguoja tam tikros organizacijos, yra labiau atsparios korupcijos rizikoms ir galimoms nepotizmo apraiškoms, nes paprastai organizacijos pateikia autoritetą turinčius asmenis, taip užtikrinant kuo didesnę šių asmenų nešališkumą priimant sprendimus. Kupiškyje taip pat veikia Lietuvos ūkininkų sąjungos Kupiškio skyrius (kodas 164832975). Kadangi šiuo metu Kupiškyje nėra veikiančios asocijuotos verslo struktūros, siūlytina įvertinti galimybę, kad rajono verslo atstovą (-us) į Verslo plėtros komisiją deleguotų Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo taryba.

PASIŪLYMAI:

- Rokiškio rajono savivaldybei svarstyti dėl komisijos papildymo ūkininkų organizacijos atstovu (-ais);
- Kupiškio rajono savivaldybei reglamentuoti Verslo plėtros tarybos sudarymo tvarką, spręsti dėl esamos komisijos atnaujinimo.

⁴¹ Prieiga per internetą: <https://www.registrucentras.lt/jar/p/dok.php?kod=300029880>

3.4. Komisijų nariams nenustatyti nepriekaištingos reputacijos reikalavimai, nenumatyta komisijos narių rotacija.

Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybėse nenustatyti nepriekaištingos reputacijos reikalavimai paramą SVV skiriančių komisijų nariams.

Nors, peržiūrėjus informaciją apie esamus komisijų narius, nenustatyta neatitikimų visuotinai priimtiniams nepriekaištingos reputacijos reikalavimams, manytina, kad tokie reikalavimai turėtų būti įtvirtinti, atsižvelgiant į komisijų funkcijas priimant sprendimus dėl paramos skyrimo SVV subjektams. Pavyzdžiui, Vietos savivaldos įstatymas numato nepriekaištingos reputacijos reikalavimus savivaldybės tarybos sudaromų komitetų ar komisijų pirmininkui, Viešųjų pirkimų įstatymas – viešųjų pirkimų vykdytojams, Valstybės tarnybos įstatymas – valstybės tarnautojams.

Mūsų nuomone, siekiant skaidresnio paramos SVV subjektams skyrimo, savivaldybių teisės aktuose papildomai galėtų būti nustatytas nepriekaištingos reputacijos reikalavimas, kuris užtikrintų, kad paramą SVV subjektams skirstytų tik sąžiningi ir korupcijai atsparūs asmenys.

Rokiškio rajono savivaldybės administracija nesutinka su pateiktu vertinimu, nurodo, kad šiuo atveju Vietos savivaldos įstatymas netaikomas, rotacija vykdoma, į komisiją savo atstovus delegavusios institucijos turi visas galimybes juos atšaukti ar pakeisti. Korupcijos rizikos analizėje vietos savivaldos įstatymo nuostata pateikta kaip pavyzdinė, siūlome panašias nuostatas įtvirtinti ir sudarant paramą SVV subjektams skiriančios komisijos nariams, taip pat numatyti jų rotaciją, kas yra normali antikorpucinė praktika.

Kupiškio rajono savivaldybės smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose nustatyta, kad Verslo plėtros komisija sudaroma savivaldybės tarybos įgaliojimų laikui, Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatuose komisijos kadencija nenustatyta, todėl tos pačios sudėties komisija gali veikti neribotą laikotarpį. Tokia situacija yra ydinga antikorpuciniu požiūriu, nes tarp komisijos narių, komisijos narių ir pareiškėjų susiklosto ilgalaikiai santykiai, kurie gali daryti lemiamą įtaką komisijos sprendimams. Antikorpuciniu požiūriu, komisijos sprendimai turi būti grindžiami tik objektyvia ir nešališka komisijos narių veikla⁴².

Siekdami skaidrios, korupcijos rizikoms atsparios ir objektyvios komisijų veiklos, siūlome nustatyti nepriekaištingos reputacijos reikalavimus komisijos nariams ir komisijų narių rotaciją, pagal kurią tas pats asmuo negalėtų būti įtraukiamas į toje pačioje savivaldybėje formuojamos komisijos sudėtį, pavyzdžiui, daugiau kaip 2 kartus iš eilės.

⁴² Pavyzdžiui, Lietuvos kaimo turizmo asociacijos Rokiškio skyriaus vadovas, savivaldybės administracijos darbuotojas komisijos nariais yra nuo 2011 m. (2011 m. gegužės 6 d. sprendimas Nr. TS-7.94), asociacijos „Rokiškio verslo klubas“ atstovas – nuo 2015 m. (2015 m. rugpjūčio 28 d. sprendimas Nr. TS-187).

PASIŪLYMAI:

- Rokiškio rajono savivaldybei svarstyti dėl nepriekaištingos reputacijos reikalavimų Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos vertinimo komisijos nariams, dėl komisijos veiklos trukmės ir komisijos narių rotacijos;

- Kupiškio rajono savivaldybei svarstyti dėl nepriekaištingos reputacijos reikalavimų Verslo plėtros tarybos nariams bei komisijos narių rotacijos.

3.5. Nereglamentuojamas komisijų narių interesų konfliktų valdymas.

Nei Kupiškio rajono savivaldybės smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose, nei Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatuose nereglamentuojamas interesų konfliktų valdymas rengiant, svarstant ir priimant sprendimus.

Pagal esamą darbo praktiką, kai kurie komisijų nariai yra deklaravę privačius interesus, kiek tai susiję su jų einamomis kitomis pareigomis. Kadangi komisijų nariai nepatenka į Privačių interesų derinimo įstatymo reguliavimo sferą, o savivaldybių teisės aktuose interesų konfliktų valdymas nereglamentuotas, egzistuoja korupcijos rizikos komisijos nariams pasielgti neobjektyviai, šališkai.

Pagal pateiktą informaciją matyti, kad pagal darbo praktiką nusišalinama nuo sprendimų, susijusių su paramos skyrimu subjektams, kuriuose dirba komisijos narių artimi asmenys, ar su kuriais turima asmeninių ryšių. Taigi, pagal savivaldybių teisės aktus kiekvienam komisijos nariui paliekama galimybė apsispręsti, kaip elgtis esant galimiems interesų konfliktams.

Pastebėjome tendencijas, kad Rokiškio rajono savivaldybės SVV plėtros programos vertinimo komisijos narys, asocijuotos verslo struktūros atstovas vertina ir jo atstovaujamos organizacijos narių pateiktas paraiškas dėl paramos skyrimo. Tokia antikorpuciniu požiūriu ydinga situacija susidaro dėl to, kad, kaip jau buvo minėta, Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatuose nereglamentuojamas interesų konfliktų valdymas rengiant, svarstant ir priimant sprendimus. Tad svarbu nustatyti galimų interesų konfliktų valdymo priemones – galimų interesų deklaravimą bei įpareigojimus nusišalinti nuo sprendimų rengimo, svarstymo ir priėmimo esant nurodytiems interesų konfliktams. Pavyzdžiui, galimų interesų deklaravimo būtinumą pagrindžia faktas, kad iš esmės nėra jokios viešos oficialios informacijos apie Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybėse veikiančių verslo subjektus atstovaujančių organizacijų narius, todėl nėra žinomi verslo paramos komisijų narių – verslo organizacijų deleguotų atstovų interesai, o tokiais atvejais yra šališkų sprendimų rizika, vertinant atstovaujamos verslo organizacijos narių pateiktas paraiškas.

Pavyzdžiui, Rokiškio rajono savivaldybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos vertinimo komisijos narys yra asociacijos Rokiškio verslo klubas atstovas. VĮ „Registru centrai“

pateiktoje 2019 m. veiklos ataskaitoje Rokiškio verslo klubas nurodo, kad asociacijos narių skaičius – 20. Viešai nėra skelbiama aktuali, tiksli informacija apie asociacijos Rokiškio verslo klubo narius. Pažymėtina, kad Asociacijų įstatyme⁴³ nustatyta asociacijos paskirtis – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus. Todėl, atsižvelgiant į asociacijos tikslus, asociacijos atstovas Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos vertinimo komisijoje tai turėtų deklaruoti ir nusišalinti nuo asociacijos narių prašymų svarstymo. Pagal viešai prieinamą VĮ „Registų centro“ informaciją, internete viešai prieinamą informaciją apie asociacijos Rokiškio verslo klubo veiklą⁴⁴, matyti, kad parama iš Rokiškio rajono savivaldybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos lėšų buvo skirta Rokiškio verslo klubo nariams, priimant sprendimus Rokiškio rajono savivaldybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos vertinimo komisijoje dalyvavo Rokiškio verslo klubo atstovas:

- Dėl paramos skyrimo UAB „Rokmelsta“, UAB „Daivida“ (2018 m.⁴⁵);
- Dėl paramos skyrimo UAB „Rokmelsta“⁴⁶, UAB „Darola“⁴⁷ (2019 m.);
- Dėl paramos skyrimo UAB „Laisvas vėjas“, UAB „Lašų duona“⁴⁸; UAB „Rokiškio apdaila“⁴⁹; UAB „Leokordis“⁵⁰; IĮ „Reginos salonas“⁵¹ (2020 m.).

Pagal asociacijos Rokiškio verslo klubas VĮ „Registų centrui“ pateiktą finansinę atskaitomybę, metinėse asociacijos veiklos ataskaitose nurodoma, kad pagrindines asociacijos pajamas sudaro asociacijos narių mokamas vienkartinis metinis nario mokestis, asociacijai suteikta rėmėjų parama. Pažymėtina, kad Rokiškio rajono savivaldybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos paramą gavę asociacijos nariai taip pat asociacijai teikia finansinę paramą. 2018 – 2019 m. paramą asociacijai suteikė UAB „Daivida“, UAB „Rokmelsta“, UAB „Lašų duona“, UAB „Rokiškio apdaila“, UAB „Leokordis“, UAB „Laisvas vėjas“, IĮ „Reginos salonas“.

Be abejonės, asociacijų veikla yra naudinga bei reikalinga, būtinas asociacijų įtraukimas sprendžiant įvairius klausimus, tačiau siekiant nešališkumo, o tuo pačiu objektyvumo, asociacijų deleguoti atstovai neturėtų vertinti asociacijos narių teikiamų paraiškų. Tam turėtų būti nustatytos aiškios taisyklės dėl nešališkumo užtikrinimo, siekiant, kad nebūtų regimybės dėl asociacijos atstovo palankumo svarstant asociacijos narių pateiktus prašymus.

⁴³ Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FF00B0EA2F0E/asr>

⁴⁴ Prieiga per internetą: <https://www.emaze.com/@AOROILQTC>

⁴⁵ 2018-08-20 protokolas Nr. VP-7.

⁴⁶ 2019-06-18 protokolas Nr. VP-4.

⁴⁷ 2019-03-27 protokolas Nr. VP-2.

⁴⁸ 2020-08-20 protokolas Nr. VP-6.

⁴⁹ 2020-08-27 protokolas Nr. VP-7.

⁵⁰ 2020-10-14 protokolas Nr. VP-10.

⁵¹ 2020-11-04 protokolas Nr. VP-11.

Pažymėtina, kad Rokiškio Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos vertinimo komisijos nariai prieš pradėdami darbą, pagal programos nuostatus, pasirašo konfidencialumo pasižadėjimus⁵², tačiau nešališkumo reikalavimai ir jų laikymasis paliekami kiekvienam komisijos nariui spręsti savo nuožiūra, o tai laikytina korupcijos rizikos veiksniu, kurį patvirtina ir pateikti pavyzdžiai, kad komisijos narys, Rokiškio verslo klubo deleguotas atstovas, nenusišalina nuo Rokiškio verslo klubo narių pateiktų prašymų svarstymo.

Kupiškio rajono savivaldybės smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose nereglamentuojami nei komisijos narių nešališkumo, nei konfidencialumo reikalavimai. Analizės metu nenustatyta galimų šališkumo atvejų dėl egzistuojančių privačių interesų. Ar komisijos veikloje dalyvavęs Kupiškio darbdavių asociacijos atstovas dalyvavo priimant sprendimus dėl Kupiškio darbdavių asociacijos narių pateiktų prašymų negalime įvertinti, nesant viešos informacijos apie šios asociacijos narius.

Nustatyta atvejų, kai SVV subjektai teikė paramą Kupiškio rajono savivaldybei, jos įstaigoms ir tuo pačiu gavo savivaldybės paramą. Tokiu atveju paramą savivaldybei suteikę subjektai gali tikėtis savivaldybės palankumo sprendžiant įvairius jų prašymus, tame tarpe ir dėl finansinės verslo paramos. Pavyzdžiui, UAB „Bočiupis“ 2018 m. Kupiškio rajono savivaldybei suteikė 400 Eur paramą ir iš savivaldybės verslo plėtros programos gavo 800 Eur paramą, 2019 m. Kupiškio kultūros centrai suteikė 500 Eur paramą ir iš savivaldybės gavo 500 Eur paramą. UAB „Ugmila“ 2019 m. Kupiškio kultūros centrai suteikė 500 Eur paramą, iš savivaldybės 2020 m. gavo 500 Eur paramą. Šiais atvejais, siekiant kuo didesnio objektyvumo ir nešališkumo, siūlytina nustatyti taisykles ir posėdžio metu paskelbti informaciją, jei svarstoma subjekto, kuris yra suteikęs paramą savivaldybei ar jos įstaigoms, paraiška. Manytina, kad tokios informacijos viešumas galėtų užtikrinti didesnę sprendimų priėmimo skaidrumą. Tokia informacija galėtų būti pateikiama ir metinėse paramos suteikimo ataskaitose.

PASIŪLYMAI:

- Rokiškio rajono savivaldybei Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatuose nustatyti nešališkumo reikalavimus vertinimo komisijos nariams, interesų konfliktų valdymo priemonės⁵³;

- Kupiškio rajono savivaldybės Smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose nustatyti nešališkumo ir konfidencialumo reikalavimus Verslo plėtros komisijos nariams, interesų konfliktų valdymo priemonės⁵⁴.

⁵² Aktualios nuostatų redakcijos (2021-02-26 sprendimas Nr. TS-24) 5 priedas.

⁵³ Pavyzdžiui, numatyti nešališkumo deklaracijų pasirašymą, jose taip pat deklaruoti žinomus interesus, spręsti dėl šių deklaracijų turinio viešumo ir kt.

⁵⁴ Pavyzdžiui, numatyti nešališkumo deklaracijų pasirašymą, jose taip pat deklaruoti žinomus interesus, spręsti dėl šių deklaracijų turinio viešumo ir kt.

3.6. Tobulintina paraiškų vertinimo sistema.

Tiek Kupiškio, tiek Rokiškio rajonų savivaldybėse nėra pakankamas paramos skyrimo skaidrumas: Rokiškio rajono savivaldybėje nustatyti paraiškų vertinimo kriterijai yra labiau palankūs vieniems SVV subjektams ir mažiau palankūs kitiems, Kupiškio rajono savivaldybėje parama SVV subjektams skiriama iš esmės nesant nustatytų jokių paraiškų vertinimo kriterijų, todėl savivaldybės Verslo plėtros komisija sprendimus dėl paramos skyrimo ar neskyrimo ir paramos dydžio priima savo nuožiūra kiekvienu konkrečiu atveju.

Rokiškio rajono savivaldybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatai nustato, kad paraiškos, kuriose prašoma kompensuoti įmonės steigimą, bei laimėjusiems valstybės paramą pagal Vietinių užimtumo iniciatyvų programą rajono darbdavių projektams, yra patikrinamos, bet nėra vertinamos balais. Paraiška, kurioje prašoma finansuoti iki 500 Eur, vertinama komisijos narių ir sprendimai priimami balsų dauguma, o balsams pasiskirsčius po lygiai, sprendimą lemia komisijos pirmininko balsas. Paraiška, kurios prašoma finansuoti suma viršija 500 Eur, yra vertinama balais, kiekvienam posėdyje dalyvaujančiam komisijos nariui užpildžius SVV projektų vertinimo lentelę (programos nuostatų 3 priedas) ir išvedus bendrą svarstomai paraiškai tenkantį balų vidurkį. Nuostatai reglamentuoja finansavimo dydį (procentais) pagal surinktų balų skaičių. Pažymėtina ir tai, kad Rokiškio rajono savivaldybės tarybos 2021 m. vasario 26 sprendimu Nr. TS-243 patvirtinta nauja Rokiškio rajono savivaldybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatų redakcija. Pažymėta, kad dalis paraiškų vertinimo reglamentavimo trūkumų, galiojusių iki 2020 m. buvo pašalinta⁵⁵, tačiau paminėtini šie pastebėjimai:

- Pažymėtina, kad pagal teisėkūros principus, teisės akte turėtų būti aiškiai suformuluotos teisės aktų normos arba taisyklės, kuriomis vadovaujantis nusprendžiama tenkinti prašymą ar jį atmesti, kokio dydžio finansavimą skirti ir pan. Toks teisėkūros modelis, kai reikšmingos teisės aktų nuostatos pateikiamos tik teisės akto prieduose, nėra tinkamas. Rokiškio rajono savivaldybės tarybos 2021 m. vasario 26 d. sprendimu Nr. TS-243 patvirtintų Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatų 3 priede „SVV projektų vertinimo lentelė“ nurodomi kriterijai, pagal kuriuos nustatomas finansavimo dydis, tačiau šie kriterijai nereglamentuoti pačiuose nuostatuose, juose plačiau nepaaiškintas kriterijų ir jų vertinimo turinys;

⁵⁵ Pavyzdžiui, 1 balas buvo skiriamas jei projekto paraiška užpildyta tinkamai (tai atitinka administracinės atitikties vertinimą). Pažymėtina, kad administracinės atitikties vertinimas turėjo būti atliekamas pirminiame etape sprendžiant paraiškos priėmimo ir perdavimo nagrinėti komisijai klausimą. Pagal buvusią vertinimo sistemą, jei paraišką užpildyta netinkamai, ji galėjo būti toliau vertinama ir surinkusi minimalų balų kiekį jai skiriamas finansavimas. Taip pat buvo numatytas vienas iš tinkamo paraiškos užpildymo kriterijų – kad paraiška būtų surašyta ne ranka, kas galimai apribojo SVV subjektų galimybes teikti paraiškas.

- Pagal SVV projektų vertinimo lentelę 2 balai skiriami, jei projekto paraiška atitinka Smulkaus ir vidutinio verslo programos nuostatų 4.4. punkte numatytą paramos kryptį. Pažymėtina, kad nuostatų 4.4. punkte iš esmės numatytos tinkamos finansuoti išlaidos, tad pagal nustatytą vertinimo logiką, jei prašoma kompensuoti programos nuostatų 4.4. punkte nenumatytas išlaidas, už tai skiriama 0 balų, tačiau paraiškai surinkus nustatytą minimalų balų skaičių (pagal kitus kriterijus) paraiška galėtų būti finansuojama, nors prašomos kompensuoti išlaidos yra netinkamos finansuoti;

- Pagal SVV projektų vertinimo lentelę 1 balas skiriamas, jei daugiau nei 50 proc. lėšų SVV subjektas finansuoja savo lėšomis arba pritraukia finansavimą iš kitų finansavimo šaltinių. Toks kriterijus yra palankesnis didelės vertės priemonės, viršijančias maksimalias paramos sumas (3000 Eur), prašantiems kompensuoti subjektams ir nepalankus nedidelės vertės priemonės prašantiems kompensuoti subjektams. Pavyzdžiui, jei prašoma kompensuoti 3000 Eur įsigijus statybinę įrangą, kurios vertė 7000 Eur, už šį kriterijų pareiškėjui skiriamas 1 balas (nes daugiau nei 50 proc. priemonės vertės pareiškėjas turės kompensuoti savo lėšomis), tačiau jei prašoma kompensuoti 1000 Eur įsigijus statybinę įrangą, kurios vertė 1000 Eur, už šį kriterijų pareiškėjui skiriama 0 balų. Be to, prašoma suma dar nereiškia, kad tokia ir bus skirta. Tad susiklosto situacijos, kad už šį kriterijų pareiškėjui skiriama 0 balų, tačiau faktiškai savo lėšomis jis turi padengti daugiau nei 50 proc. priemonės vertės. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, manytina, kad toks vertinimas nėra skaidrus ir objektyvus. Pastebėta ir praktinių šios nuostatos taikymo neatitikimų⁵⁶;

- Pagal SVV projektų vertinimo lentelę 1 balas skiriamas, jei sukurta bent viena nuolatinė darbo vieta per paskutinius 12 mėn. laikotarpį (darbo vieta privalo būti išlaikyta ne mažiau nei 1 metus). Šis vertinimo kriterijus netinkamas individualiai dirbantiems asmenims ir taip užkerta kelią maksimalaus galimo finansavimo gavimui. Programos nuostatų 5.1.22 punkte numatyta šio kriterijaus taikymo tvarka – pateiktina pažyma apie verslo subjekto etatų skaičių, buvusį prieš 12 mėn. iki paraiškos pateikimo dienos laikotarpiu ir etatų skaičių paraiškos pateikimo einamajam mėnesiui, jei pateiktos projekto paraiškos 12 punkte nurodoma, kad sukurta bent viena nuolatinė nauja darbo vieta per paskutinius 12 mėn. nuo paraiškos pateikimo dienos. Tokio turinio nuostata gali sudaryti prielaidas pareiškėjams piktnaudžiauti, t. y. įsteigti darbo vietas (etatus), siekiant teigiamo šio kriterijaus įvertinimo, tačiau į jas faktiškai nepriimti darbuotojų;

- Pagal SVV projektų vertinimo lentelę 1 balas skiriamas, jei projekto įgyvendinime dalyvauja daugiau nei vienas rajono SVV subjektas / rajono nevyriausybinė organizacija arba projekto paraiškos išlaidų sąmatoje nurodytos išlaidos yra patirtos įsigyjant kilnojamąjį arba

⁵⁶ Pavyzdžiui, UAB „Darola“ 2019-02-28 paraiškoje nurodoma priemonės vertė 5 293,09 Eur, savo lėšomis finansuojama 2 646,55 Eur, iš savivaldybės prašoma suma - 2 646,55 Eur. Nors pagal prašymą savo lėšomis numatyta finansuoti 50 proc., o ne daugiau kaip 50 proc., vertinant šį kriterijų komisijos nariai skyrė po 1 balą.

nekilnojamąjį ilgalaikį turą/paslaugas iš Rokiškio r. registruotų verslo subjektų. Šis punktas galimai išskiria SVV subjektus, kurie projektus įgyvendina savarankiškai, labiau palankus tiems, kurie priemonės įsigyja iš Rokiškio rajono verslo subjektų;

- Pagal SVV projektų vertinimo lentelę 1 balas skiriamas, jei SVV subjekto vadovas ar steigėjas yra iki 29 m., virš 55 m., arba neįgalus asmuo paraiškos teikimo dieną. Neaišku, kaip šis kriterijus siejasi su parama / pagalba smulkiam ir vidutiniam verslui. Programos nuostatų 4.4.10. punkte numatyta finansuoti naujos darbo vietos sukūrimo priemonė, į kurią pirmą kartą pagal įgytą specialybę įdarbinamas absolventas iki 29 metų, sudarant su juo neterminuotą darbo sutartį ir išlaikant sukurtą darbo vietą ne mažiau kaip vienerius metus, išlaidų smulkaus ir vidutinio verslo subjektui kompensavimas, apmokant iki 6 mėnesių 50 proc. minimalios mėnesinės algos patirtas išlaidas už vieną naują darbo vietą. Tačiau manytina, kad SVV subjektų vertinimas pagal vadovo ar steigėjo amžių ir kitus nurodytus kriterijus, nėra objektyvus;

- Pagal SVV projektų vertinimo lentelę 1 balas skiriamas, jei įmonės darbuotojų darbo užmokesčio vidurkis aukštesnis nei Vyriausybės nustatyta MMA kvietimo teikti paraiškos dienai. Geras kriterijus samdomų darbuotojų turintiems subjektams, tačiau jis netinkamas verslininkams ar įmonėms, kuriose dirba tik jų savininkai.

Minėta, kad pagal galiojančių programos nuostatų 3.6.2 punktą paraiška, kurios prašoma finansuoti suma viršija 500 Eur, yra vertinama balais, kiekvienam posėdyje dalyvaujančiam komisijos nariui užpildžius SVV projektų vertinimo lentelę ir išvedus bendrą svarstomai paraiškai tenkantį balų vidurkį. Pažymėtina ir tai, kad pavedimas kiekvienam komisijos nariui pildyti SVV projektų vertinimo lentelę gali būti suprantamas taip, kad kiekvienas komisijos narys lentelę gali pildyti savo nuožiūra. Tačiau, kaip matyti iš lentelės turinio, joje pateikiami konkretūs klausimai, kurie negali būti savaip interpretuojami ir skirtingai vertinami. Todėl siūlytina svarstyti dėl lentelės projektų užpildymo kiekvienam projektui iki komisijos posėdžio, nusprendžiant dėl tą atliksiančio subjekto, o komisijos posėdyje juos patikrinti, įvertinti ir priimti sprendimus⁵⁷.

Rokiškio rajono savivaldybės administracija nesutinka su pateiktais pastebėjimais. Nurodo, kad Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatuose nustatyti kriterijai taikomi vienodai visiems vertintiems projektams, neatsižvelgiant, ar jį teikia individualia veikla užsiimantis verslininkas, ar tai labai mažos, mažos, vidutinės įmonės projektas. Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, manome, kad paraiškų vertinimas būtų objektyvesnis ir skaidresnis pagal kiekvienai SVV subjektų grupei numatytus kriterijus.

⁵⁷ Pagal įvertintus pavyzdžius, SVV projektų vertinimo lenteles komisijos nariai užpildo vienodai.

Kupiškio rajono savivaldybės Smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose iš esmės nenustatyta jokia aiški ir skaidri paraiškų vertinimo sistema, finansavimo dydžio nustatymo sistema. Įvertinus 2018 – 2020 m. Verslo plėtros komisijos posėdžių protokolus nustatyta, kad paraiškų vertinimas ir finansavimo skyrimas yra išimtinė Verslo plėtros komisijos diskrecija, komisija neturi aiškių kriterijų sprendimų priėmimui.

Nustatyta atvejų, kai komisija nesivadovauja Smulkiojo verslo rėmimo nuostatais, pavyzdžiui, nors pagal nuostatus yra ribojama tik finansinės paramos suma vienam gavėjui per metus⁵⁸, o ne paraiškų skaičius, tačiau komisija savo nuožiūra atmeta paraiškas, nes tais metais pareiškėjui jau skirta finansinė parama, nors skirta ir prašoma parama neviršija maksimalios per metus galimos skirti sumos. Pavyzdžiui, fizinis asmuo (verslininkas) 2020 m. prašo 1 200 Eur kompensacijos darbo vietos pagerinimui, įrangai, žinių tobulinimui, tačiau komisija nusprendžia paramos neskirti, nes 2020 m. jam jau skirta 700 Eur parama. Taip pat atmetamas ir individualios įmonės prašymas suteikti paramą, nes 2020 m. skirta 300 Eur parama. Tokie komisijos sprendimai nepagrįsti, nes tokio paraiškos atmetimo kriterijaus nuostatuose nėra. Taip pat parama neskiriama nuostatuose nenumatytais pagrindais, pavyzdžiui, nurodant, kad yra per trumpas veiklos vykdymo laikotarpis, nors nuostatuose toks paramos neskyrimo pagrindas nenumatytas. Taip pažeidžiamas pareiškėjų teisėtą lūkesčių principas, neužtikrinamas paramos skyrimo skaidrumas, pavyzdžiui verslininkui, MB „Kinesa“ parama neskirta 2019 m. gruodžio 10 d. protokolu Nr. E26-2, nes veiklos vykdymo laikotarpis yra labai trumpas, subjektas registruotas tik 7 - 8 dienos iki prašymo suteikti paramą verslui pateikimo. Nors parama skirta pareiškėjams, kurie kreipėsi pakartotinai 2020 m., paraiškų atmetimai 2019 m. nėra teisėti ir pagrįsti.

Kupiškio rajono savivaldybės Smulkiojo verslo rėmimo nuostatų 3 punkte numatytas pirmenybės suteikimas prieš kitus potencialius pareiškėjus šiems asmenims, norintiems vystyti verslą:

3.1. verslo įmonę kuria ar verslą plėtoja asmuo iki 29 metų ir yra deklaravęs gyvenamąją vietą Kupiškio rajone;

⁵⁸ 8. Teikiama finansinė parama vienam gavėjui per metus negali būti didesnė kaip:

8.1. verslo ar įmonės kūrimo ir plėtimo išlaidų kompensavimas (tinkamos išlaidos: transporto, įrengimų, medžiagų, baldų, organizacinės technikos, programinės įrangos įsigijimą, nuomos, lizingo, įmonės registravimo, patentų bei licencijų įsigijimo, viešinimo išlaidos, inžinerinių tinklų susisiekimo komunikacijų įrengimo išlaidos, verslo kūrimui ar plėtrai reikalingų teritorinio planavimo dokumentų, statinių projektų, nekilnojamojo turto bylų parengimo išlaidos) pagal 6.1 papunktį 2000 Eur;

8.2. verslo ar įmonės kūrimo ir plėtimo išlaidų kompensavimas (tinkamos išlaidos: transporto, įrengimų, medžiagų, baldų, organizacinės technikos, programinės įrangos įsigijimą, nuomos, lizingo, įmonės registravimo, patentų bei licencijų įsigijimo, viešinimo išlaidos, inžinerinių tinklų susisiekimo komunikacijų įrengimo išlaidos, verslo kūrimui ar plėtrai reikalingų teritorinio planavimo dokumentų, statinių projektų, nekilnojamojo turto bylų parengimo išlaidos) pagal 6.1 papunktį, jeigu sukurta viena ar daugiau darbo vietų pilnam darbuotojo etatui – 2500 Eur.

9. Vieno gavėjo gaunamų lengvatų suma per biudžetinius metus negali viršyti 2500 Eur.

- 3.2. verslo įmonę kuria ar verslą plėtoja negalia turintis asmuo;
- 3.3. numatoma plėtoti netradicinius verslus ir ūkinę komercinę veiklą;
- 3.4. numatoma diegti inovacijas versle ar ūkinėje komercinėje veikloje;
- 3.5. numatoma investuoti į naujų darbo vietų kūrimą rajono gyventojams;
- 3.6. verslą kuria iš emigracijos grįžę asmenys;
- 3.7. verslininkams ir įmonėms, negavusioms paramos praėjusiais kalendoriniais metais;
- 3.8. labai mažoms įmonėms.

Tačiau nenumatyta šių nuostatų dėl pirmenybės realizavimo tvarka, nėra numatytas pirmenybę patvirtinančių dokumentų pateikimas, taip pat nėra nustatyta, kokia praktinė įtaka, jei asmuo pateikia dokumentus, pagrindžiančius vieną ar kelias pirmenybes. Įvertinus Verslo plėtros komisijos darbo praktiką matyti, kad atskirais atvejais tai pažymima komisijos protokoluose, tačiau šių kriterijų reikšmė detaliau neatskleidžiama. Pavyzdžiui, 2020 m. rugpjūčio 24 d. protokole Nr. E26-1 pažymėta, kad paramos prašantis verslininkas – iš emigracijos grįžęs asmuo, kad buvo investuota į naujų darbo vietų kūrimą rajono gyventojams. 2020 m. gruodžio 17 d. protokole Nr. E26-2 pažymėta, kad paramos prašantis verslininkas vysto amatų veiklą (netradicinė ūkinė veikla), tačiau skiriant paramą verslininkei, vykdančiai sertifikuoto Lietuvos kulinarinio paveldo produkto gamybą, apie prioritetus protokole nepažymėta. 2020 m. gruodžio 17 d. protokolu Nr. E26-2 verslininkui skirta parama nurodant, kad vykdoma jo jimo pagrindų mokymo ir laisvalaikio teikimo veikla yra netradicinė, verslą plėtoja asmuo iki 29 m. Kitais atvejais nėra nurodyta, kad verslą plėtoja asmuo iki 29 m., nors tokių yra.

Kupiškio rajono savivaldybėje nėra numatytas administracinės atitikties vertinimas. Administracinės atitikties vertinimo paskirtis – įvertinti, ar prašymas atitinka nustatytą formą, pasirašytas, pridėti visi būtini dokumentai, ir teikti komisijai svarstyti arba nustatyti terminą pareiškėjams trūkumams pašalinti. Tokia procedūra Kupiškio rajono savivaldybėje nenustatyta, dažniausiai prašymuose yra savivaldybės mero (komisijos pirmininko) ar mero pavaduotojo (komisijos pirmininko pavaduotojo) viza teikti komisijai. Pagal Kupiškio rajono savivaldybės Smulkiojo verslo rėmimo nuostatų 13 punktą prašymai su reikalaujamais dokumentais registruojami Savivaldybės administracijos Vidaus administravimo skyriuje, tačiau nei Verslo plėtros komisijos pirmininkui, nei jo pavaduotojui nenumatyti įgaliojimai spręsti dėl paraiškų priėmimo, todėl administracinės atitikties vertinimas turėtų būti numatytas ne komisijos nariams, o komisijos veiklą kuruojantiems savivaldybės administracijos darbuotojams. Tokiu būdu komisijai svarstyti būtų teikiamos paraiškos, kurioms atliktas administracinės atitikties vertinimas, o pareiškėjams būtų sudaryta galimybė iki komisijos posėdžio patikslinti prašymų administracinius trūkumus, neužtruktu paramos skyrimo procesai.

Skaidrumo trūkumas sprendimų priėmimo procedūrose laikytinas korupcijos rizikos veiksniu. Situacijos, kai yra neproporcingi paraiškų vertinimo kriterijai ar jų iš viso nėra, yra ydingos antikorpociniu požiūriu. Tokiais atvejais yra rizikos, kad priimi sprendimai bus palankesni atskiriems SVV subjektams ar jų kategorijoms.

PASIŪLYMAI:

- Rokiškio rajono savivaldybei, atsižvelgiant į išdėstytus pastebėjimus, Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatuose reglamentuoti SVV projektų vertinimo kriterijus, spręsti dėl kriterijų suvienodinimo visiems SVV subjektams ar juos objektyviai diferencijuoti pagal atskiras SVV subjektų grupes įvertinant SVV formą bei veiklos specifiką;
- Kupiškio rajono savivaldybei atsižvelgiant į išdėstytus pastebėjimus, Smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose reglamentuoti SVV projektų vertinimo kriterijus; prioritetų taikymo, paramos dydžio nustatymo taisykles.

3.7. *Nepakankama suteiktos paramos panaudojimo kontrolė.*

Kontrolės (priežiūros) nebuvimas laikytinas korupcijos rizikos veiksniu. Kontrolės nebuvimas gali skatinti pasielgti neskaidriai, neobjektyviai, netinkamai, nes nebus galimybės nustatyti netinkamo elgesio faktų.

Kupiškio rajono savivaldybės Smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose nenumatyta jokia suteiktos paramos panaudojimo kontrolė⁵⁹, nenustatyti reikalavimai iš paramos lėšų įsigijus turtą jį išlaikyti ir naudoti pagal paskirtį ne mažiau kaip nustatytą laikotarpį⁶⁰. Tuo tikslu tobulintina savivaldybės paramos SVV subjektams kontrolės sistema, siekiant realios ir efektyvios paramos lėšų naudojimo kontrolės. Smulkiojo verslo rėmimo nuostatų 6.1 punkte numatytos kompensuojamų išlaidų rūšys, tačiau pagal darbo praktiką SVV subjektai prie teikiamų paraiškų prideda įvairių sąskaitų, čekių, mokėjimo dokumentų kopijas ir prašo kompensuoti tam tikrą sumą. Kadangi praktikoje kompensuojama mažesnė suma, nėra aišku, kokios priemonės yra įsigytos už paramos lėšas. Esant tokiai situacijai nėra įmanoma efektyvi ir veiksminga kontrolė⁶¹.

Kupiškio rajono savivaldybėje pastebėtos situacijos, kai prašoma paramos turtui / paslaugoms įsigyti iš susijusių asmenų. Situacijos, kai paramos gavėjai už paramos lėšas įsigyja prekes ir paslaugas iš susijusių subjektų yra neatsparios galimoms rizikoms dėl lėšų naudojimo, todėl siūlytina

⁵⁹ Pavyzdžiui, tokia kontrolė nustatyta Rokiškio rajono savivaldybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatų 5.8 – 5.10 punktuose.

⁶⁰ Pavyzdžiui, ne mažiau kaip 2 metus.

⁶¹ Pavyzdžiui, II „Naktakė“ 2020-06-29 Kupiškio rajono savivaldybei pateikė prašymą dėl 2 500 Eur paramos, prašyme nurodo ir pagrindžia patalpų remonto išlaidas, buitinės technikos, baldų įsigijimo išlaidas, kondicionavimo – šildymo sistemos įsigijimą ir montavimą. Įmonei skirta 1 000 Eur parama iš dalies kompensuoti įrengimų ir medžiagų įsigijimo išlaidas. Tačiau nėra aišku, kokioms įmonėms išlaidoms, esant atitinkamoms nuostatoms, turėtų būti vykdoma kontrolė.

svarstyti dėl galimų nuostatų, kad parama nebūtų naudojama iš susijusių asmenų įsigyjamos prekėms, paslaugoms⁶².

Rokiškio rajono savivaldybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatuose nuo 2020 m. yra nustatyta suteiktos paramos panaudojimo kontrolė, tačiau tobulintina šios kontrolės atrankos sistema, pavyzdžiui, UAB „Everena“ Rokiškio rajono savivaldybei 2019 m. kovo 12 d. pateikė paraišką Nr. VP-9, kuria buvo prašoma kompensuoti įsigytų gamybos patalpų langų keitimo išlaidas. 2019 m. kovo 27 d. protokole Nr. VP-2 (9 darbotvarkės klausimas) nurodoma, kad bendrovė, įsigijusi įrangą vykdydys konditerijos gaminių gamybą adresu Respublikos g. 45, Rokiškis. Taip pat planuoja įkurti naujas darbo vietas. Nutarta suteikti 3000 Eur paramą. 2019 ataskaitoje nurodoma, kad už paramos lėšas įsigyti PVC gaminiai, vidaus palangės, apdailos juosta. Įmonė įsteigta 2018 m. spalio 8 d. nuo 2019 m. vasario 8 d. iki šiol įmonėje dirba vienintelis darbuotojas, jos vadovas. Tad abejotina, ar įmonė realiai vykdo deklaruotą veiklą ir ar paramos lėšos panaudotos pagal paskirtį⁶³. Minėti faktai komisijai tapo žinomi svarstant UAB „Everena“ 2020 m. pateiktą paraišką, 2020 m. spalio 14 d. protokole Nr. VP-10 (2 darbotvarkės klausimas) nurodoma, kad UAB „Everena“ prašo kompensuoti miegamojo baldų įsigijimo išlaidas. Komisijos nariui pasiteiravus kiek darbo vietų įmonėje, jos vadovas atsakė, kad kol kas vienas, tačiau ateityje planuojamas konditerijos cechų ir įdarbinti daugiau žmonių. Tai reiškia, kad konditerijos cechus, kuriam 2019 m. suteikta parama, neveikė 2020 m., pagal įmonės darbuotojų skaičių, tikėtina, neveikia ir šiemet. 2020 m. įmonei suteikta 2 100 Eur parama apgyvendinimo paslaugų teikimo veikai. Kadangi įmonėje dirba tik vienas darbuotojas, yra rizika dėl šių paslaugų teikimo, todėl tikslingas kontrolės procedūrų atlikimas.

Prieš pat paraiškos teikimą, siekiant paramos gavimo, arba jau gavus paramą tikslinami įmonės duomenys (Rokiškio rajono savivaldybėje). Tokie faktai rodo galimas korupcijos rizikas, į ką reiktų atkreipti dėmesį, pavyzdžiui nustatant minimalų periodą, kurį paraiškos teikėjas turėjo atitikti nustatytiems reikalavimams. Rokiškio rajono savivaldybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatai nurodo, kad paramos gavėjai gali būti ūkio subjektai, atitinkantys smulkaus ir vidutinio verslo subjekto sampratą, apibrėžtą Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymo 3 straipsnyje, registruoti Rokiškio rajono teritorijoje ir užsiimantys ūkine komercine veikla Rokiškio rajono teritorijoje. 2018 m. kovo 15 d. posėdžio metu (protokolo Nr. VP-3) svarstyta

⁶² Pavyzdžiui, asociacija „Sportimus“, 2019-11-14 Kupiškio rajono savivaldybei pateikė prašymą dėl 2 500 Eur paramos iš dalies padengti išlaidas už treniruoklių nuomą. Pagal pateiktus treniruoklių nuomos dokumentus matyti, kad treniruoklių nuomotojas yra UAB „Agroarta“, kurios veikla pagal viešą informaciją (<https://rekvizitai.vz.lt/imone/agroarta/>) yra hidraulinių žarnų gamyba, cilindro remontas, prekyba guoliais, riebokšliais, diržais, manžetais, tepalais, filtrais, akumuliatoriais, statybos bei remonto darbai). Asociacijai „Sportimus“ ir UAB „Agroarta“ vadovas yra tas pats asmuo.

⁶³ Pagal tuo metu galiojusius Rokiškio rajono savivaldybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatų (2018 m. kovo 5 d. sprendimas Nr. TS-39) 2 priedo „Lėšų naudojimo sutartis“ 3.2.2 punktą, vykdytojas privalo skirtas lėšas naudoti tik pagal paskirtį, sutartį nutraukus dėl paramos gavėjo kaltės, parama turi būti gražinama per 15 d. d.

4 darbotvarkės klausimas, kuriuo buvo nagrinėjamas UAB „Steka“ paklausimas dėl galimybės gauti paramą iš Rokiškio rajono savivaldybės Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos, nes įmonė neregistruota Rokiškio rajone. Priimtas sprendimas, kad parama negali būti teikiama, nes tai prieštarauja nuostatų 5.1 punktui. Analogiški reikalavimai yra ir galiojančioje nuostatų redakcijoje. Tuo pačiu metu, 2018 m. kovo 13 d. Juridinių asmenų registre registruojamas vienintelio UAB „Steka“ akcininko sprendimas dėl buveinės adreso pakeitimo, 2018 m. liepos 12 d. pateikiama paraiška Nr. VP-26 ir 2018 m. rugsėjo 20 d. protokolu Nr. VP-7 (1 darbotvarkės klausimas) UAB „Steka“ skiriama 2400 Eur parama.

Specialiųjų reikalavimų neatitinkančio SVV subjekto, pretenduojančio gauti savivaldybės paramą, veiksmai pakeičiant tam tikrus duomenis būtent paramos gavimo tikslu laikytini korupcijos rizikos veiksniais. Visuomenei gali kilti įtarimų, kad nenustačius minimalaus laikotarpio, kuriuo turėjo egzistuoti visos paramos gavimo sąlygos, tuo gali būti naudojamos ir esant reikalui SVV galėtų pakeisti tam tikrus duomenis ir gauti paramą. Korupcijos rizikos veiksniais laikytina galimybė SVV subjektams, prieš teikiant paraiškas dėl paramos, keisti reikiamus duomenis. Juo labiau, vėliau tuos duomenis vėl galima pakeisti, pavyzdžiui 2019 m. rugpjūčio 26 protokolu Nr. VP-6 suteikta parama MB „Labasta“ (278 Eur), tačiau vėliau 2020 m. kovo mėn. įmonės buveinė buvo perkelta į Molėtų r. sav., Čiulėnų sen., Cezariškių k., Labanoro g. 8.

Pagal Biudžeto sandaros įstatymą, Vietos savivaldos įstatymą savivaldybės biudžeto asignavimų valdytojui nustatoma atsakomybė dėl asignavimų naudojimo teisėtumo ir pagrįstumo. Atsižvelgiant į tai, komisijų sprendimai dėl lėšų skyrimo SVV subjektams turėtų būti patariamieji, kad savivaldybės administracijos direktorius, atsižvelgiant į teisės aktuose nustatytą jo atsakomybę, esant reikalui, galėtų priimti ir kitokius sprendimus. Tiek Kupiškio, tiek ir Rokiškio rajonų savivaldybių teisės aktuose numatyta kad sprendimus dėl paramos SVV subjektams priima sudarytos komisijos, t. y. nenumatyta savivaldybių administracijų direktorių teisė priimti ir kitokius sprendimus, nei pasiūlė komisijos⁶⁴.

Situacijos, kai nėra nustatytų suteiktos paramos panaudojimo kontrolės procedūrų ar jos veikia nepakankamai, yra ydingos antikorporcinių požiūriu, nes yra rizika, kad gali būti priimti neskaidrūs, neobjektyvūs sprendimai dėl paramos skyrimo.

⁶⁴ Pavyzdžiui, galiojančių Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatų 3.11. p. nustatyta, kad lėšų naudojimo sutartis, pagal komisijos posėdžių protokolų nutartis, pasirašo Rokiškio rajono savivaldybės administracijos direktorius. Kupiškio rajono savivaldybės smulkiojo verslo rėmimo nuostatų 10 p. nustatyta, kad Verslo plėtros komisija yra kolegialus organas, sudarytas Savivaldybės tarybos, priimančias sprendimus paramos administravimo klausimais, pagal 22 p. paskirtos paramos lėšos, nurodytos nuostatų 6–7 punktuose, išmokamos ar pervedamos tikslinė paskirtimi ir tik pagal paramos gavėjo pateiktas sąskaitas.

PASIŪLYMAI:

- Rokiškio rajono savivaldybei, atsižvelgiant į išdėstytus pastebėjimus, spręsti dėl Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatų 5.1 punkto reikalavimų atitikimo terminų (iki paraiškos pateikimo ir gavus paramą);
- Rokiškio rajono savivaldybei, atsižvelgiant į išdėstytus pastebėjimus spręsti dėl Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatų 3.11 punkto patikslinimo, nustatant savivaldybės administracijos direktoriaus teisę priimti ir kitokius motyvuotus sprendimus, nei pasiūlė komisija;
- Rokiškio rajono savivaldybei įvertinti UAB „Everena“ 2019 – 2020 m. suteiktos paramos naudojimo pagal paskirtį kontrolės būtinumą;
- Kupiškio rajono savivaldybei atsižvelgiant į išdėstytus pastebėjimus, Smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose reglamentuoti suteiktos paramos kontrolės procedūras; nustatyti savivaldybės administracijos direktoriaus teisę priimti ir kitokius motyvuotus sprendimus, nei pasiūlė komisija.

3.8. Nereglamentuotas paraiškų administracinės atitikties vertinimas, nenumatyta sprendimų apskundimo galimybė, neviešinama informacija apie SVV subjektus, kurių prašymai netenkinti.

Reikšmingų teisinių situacijų, susijusių su paramos skyrimu, nereglamentavimas ar nepakankamas reglamentavimas, yra korupcijos rizikos veiksnys, nes sprendimus priimantiems subjektams paliekama teisė veikti savo nuožiūra.

Kupiškio rajono savivaldybės Smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose nenumatytas paraiškų administracinis vertinimas. Atsižvelgiant į tai, kad komisijos posėdžio metu nėra išsamiai įvertinami visi nustatyti reikalavimai, siūlytina nustatyti paraiškų administracinį vertinimą, jo turinį bei vertinimą atliekančius subjektus. Kupiškio rajono savivaldybėje nenustatyti jokie reikalavimai paraiškas teikiantiems subjektams, susiję su mokesčių sumokėjimu, nenumatyta pareiga pateikti SVV subjekto deklaraciją. Taip pat, atsižvelgiant į Rokiškio rajono savivaldybės praktiką, svarstyтина dėl paramos skyrimo galimybių SVV subjektams, kurių vadovai yra bausti ar teisti dėl profesinių pažeidimų ar nusikaltimų. Paminėti klausimai taip pat galėtų būti vieni iš reikalavimų į paramą pretenduojantiems SVV subjektams, taip pat administracinio paraiškų vertinimo dalykas.

Vienas iš skaidrumo užtikrinimo, korupcijos prevencijos, komponentų – nustatyta galimybė suinteresuotiems asmenims apskųsti (pateikti pretenziją) dėl priimtų sprendimų. Šiai teisei realizuoti taip pat būtina aiški tvarka, kokie sprendimai gali būti skundžiami, ar jie gali būti skundžiami įstaigoje nustatyta tvarka, ar tokia tvarka nenustatyta ir jie gali būti skundžiami bendra tvarka, kaip asmenys yra informuojami apie galimybę pasinaudoti šia teise. Nei Rokiškio nei Kupiškio SVV rėmimo

nuostatuose nenumatyta priimtų sprendimų apskundimo galimybė bei tvarka, nenumatytas paraiškas pateikusių subjektų informavimo apie galimybę pasinaudoti apskundimo teise tvarka⁶⁵.

Tiek Rokiškio, tiek Kupiškio rajonų savivaldybės neviešina įmonių, negavusių paramos.

PASIŪLYMAI:

- Rokiškio rajono savivaldybei reglamentuoti sprendimų apskundimo galimybes, ataskaitose viešinti taip pat ir paramos negavusius subjektus;
- Kupiškio rajono savivaldybei reglamentuoti administracinį paraiškų vertinimą ir jo turinį, sprendimų apskundimo galimybes, ataskaitose viešinti taip pat ir paramos negavusius subjektus.

4. KORUPCIJOS RIZIKOS UŽIMTUMO DIDINIMO VEIKLOS SRITYJE

Išanalizavus užimtumo didinimo programų įgyvendinimo procesus Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybėse nustatyti šie korupcijos rizikos veiksniai:

4.1. Užimtumo didinimo programose iš esmės gali dalyvauti tik savivaldybių ar su jais susiję subjektai.

Savivaldybių rengiamos ir įgyvendinamos užimtumo didinimo programos yra viena iš užimtumo rėmimo priemonių. Užimtumo įstatymas⁶⁶ nustato, kad savivaldybių institucijos rengia ir įgyvendina šio įstatymo 48 straipsnyje nustatytas užimtumo didinimo programas⁶⁷. Programų rengimą detaliau reglamentuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr. A1-257 „Dėl Užimtumo didinimo programų rengimo ir jų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“⁶⁸. Užimtumo įstatymo 48 straipsnio 2 dalis nustato užimtumo didinimo programų paskirtį (tikslus): jos yra rengiamos nurodytoms socialiai pažeidžiamų asmenų grupėms, siekiant, kad asmenys gautų laikiną ar pastovų darbą. Tačiau įvertinus Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybių užimtumo didinimo programų įgyvendinimo tikslus matyti, kad jų pagrindinis tikslas nėra siekis, kad nurodyti socialiai pažeidžiami asmenys gautų laikiną ar pastovų darbą. Iš esmės minėtomis programomis pirmiausia siekiama užtikrinti savivaldybių subjektų (biudžetinių įstaigų, viešųjų įstaigų, valdomų įmonių) funkcijų (taip pat papildomų, laikinų) atlikimą. Pavyzdžiui, Rokiškio rajono savivaldybės valdomai įmonei UAB „Rokiškio autobusų parkas“ 2020 m. skirtas užimtumo didinimo

⁶⁵ Pavyzdžiui Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybėse 2020 m. buvo netenkintos po 7 SVV subjektų paraiškos dėl paramos skyrimo.

⁶⁶ Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/422c8b5042b811e6a8ae9e1795984391/asr>

⁶⁷ Užimtumo įstatymo 17 str.

⁶⁸ Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/9e8caa3044a911e7b465dc41e35792b9?jfwid=bkaxn02y>

programos finansavimas. Numatytas darbų pobūdis – autobusų parko teritorijos, autobusų stoties tvarkymas, nes minėtos teritorijos yra svarbiose Rokiškio miesto vietose, o pačiai bendrovei stinga lėšų nepriekaištingos aplinkos palaikymui⁶⁹. BĮ „Rokiškio baseinas“ 2020 m. skirtos lėšos įdabinti asmenį vykdant mokamą (komercinę) vandens batutų parko veiklą⁷⁰. Kupiškio rajono savivaldybė 2020 m. skyrė lėšas panašaus pobūdžio darbams UAB „Kupiškio autobusų parkas“⁷¹, UAB „Kupiškio vandenys“⁷². Paminėti pavyzdžiai taip pat rodo, kad nepaisant nustatyto viešo darbų pobūdžio, lėšos savivaldybių subjektams skiriamos taip pat ir tais atvejais, kai tai nėra susiję su viešųjų funkcijų vykdymu, o su tų subjektų teikiamomis mokamomis paslaugomis.

Rokiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programos įgyvendinimo tvarkos aprašo⁷³ 3 punkte numatyti programos tikslai: skatinti Rokiškio miesto ir rajono gyventojų užimtumą ir aktyvumą darbo rinkoje, mažinti socialinę atskirtį, suteikti galimybę bedarbiams integruotis į darbo rinką ir joje išsilaikyti įgyjant praktinius įgūdžius, padėti bedarbiams įsidarbinti ir užsidirbti pragyvenimui būtinas lėšas, mažinti nedarbą (nelegalų darbą)⁷⁴. Tačiau Rokiškio rajono savivaldybės 2020 m. užimtumo didinimo programos⁷⁵ 7 punkte (taip pat ir ankstesnėse programose) nustatytas programų lėšomis finansuojamų darbų pobūdis, kuris sudaro galimybes užimtumo didinimo programose dalyvauti tik savivaldybės subjektams ar su savivaldybe sutartinių teisinių santykių turintiems subjektams (savivaldybės administracija nurodė, kad užimtumo didinimo programose gali dalyvauti savivaldybės viešuosius pirkimus laimėjusios ir sutartis su savivaldybe sudariusios privačios įmonės, kurios atlieka žemiau nurodytus darbus):

7.1. miestų, rajonų ir gyvenviečių gatvių, kelių, pakelių bei teritorijų tvarkymo, apželdinimo ir želdinių priežiūros darbai;

7.2. socialinės, visuomeninės ir kitos paskirties objektų rekonstrukcijos ir remonto darbai;

7.3. istorijos ir kultūros paveldo, muziejų, kapinių, parkų, kitų saugomų bei turinčių išliekamąją vertę objektų, knygų fondų ir archyvų tvarkymo pagalbiniai darbai;

7.4. upių, ežerų, kitų vandens telkinių, paplūdimių valymo, pakrančių tvirtinimo ir priežiūros darbai;

7.5. pagalbiniai maisto paruošimo, patalpų bei aplinkos tvarkymo darbai socialinės bei visuomeninės paskirties įmonėse, įstaigose bei organizacijose;

⁶⁹ 2020-02-19 paraiška.

⁷⁰ 2020-02-11 paraiška.

⁷¹ Mechaninių dirbtuvių, plovyklos ir jų teritorijos periodiniams aplinkos bei patalpų tvarkymo, valymo darbams, autobusų stoties teritorijos bei patalpų tvarkymo ir valymo darbams (2020-03-12 paraiška).

⁷² Bendrovės eksploatuojamų 26 vandentvarkos objektų ir jų aplinkos tvarkymo darbams (2020-03-10 paraiška).

⁷³ 2020 m. vasario 6 d. Rokiškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas Nr. AV-115.

⁷⁴ Iš esmės analogiški tikslai buvo įtvirtinti 2017-07-14 įsakymu Nr. AV-673 patvirtintame Užimtumo didinimo programos įgyvendinimo tvarkos aprašo 4 p.

⁷⁵ 2019-12-20 savivaldybės tarybos sprendimas Nr. TS-264.

7.6. stichinių meteorologinių reiškinių laikino pobūdžio darbai.

Taip pat, Kupiškio rajono savivaldybės 2020 m. užimtumo didinimo programos⁷⁶ 8 punkte (taip pat ir ankstesnėse programose) nustatytas iš esmės analogiškas užimtumo didinimo programos lėšomis finansuojamų darbų pobūdis:

8.1. miesto ir seniūnijoms priklausančių gyvenviečių gatvių, kelių, pakelių bei teritorijų tvarkymo, apželdinimo ir želdinių priežiūros darbai;

8.2. socialinės bei visuomeninės paskirties objektų rekonstrukcijos ir smulkaus remonto, teritorijų ir aplinkos tvarkymo pagalbinais darbais;

8.3. istorijos ir kultūros paveldo, parkų, muziejų, kapinių, turizmo objektų, kitų saugomų bei turinčių išliekamąją vertę objektų, knygų fondų ir archyvų tvarkymo pagalbinais darbais;

8.4. pagalbinais darbais teikiant socialines laikino pobūdžio paslaugas asmenims su negalia, vienišiemis pagyvenusiems asmenims ir be tėvų globos likusiems vaikams.

Kaip jau buvo minėta, minėto pobūdžio darbus iš esmės įgyvendina tik savivaldybių subjektai: savivaldybių administracijos, seniūnijos, biudžetinės, viešosios įstaigos, valdomos įmonės ir (ar) savivaldybės ar jos subjektų viešuosius pirkimus laimėjusios įmonės. Pastebėtina, kad tai iš esmės yra savivaldybės, jos subjektų funkcijos, kurioms atlikti lėšos yra numatomos savivaldybių biudžetuose (vienais atvejais šios funkcijos vykdomos tiesiogiai, kitais – subjektai jų vykdymui parenkami Viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka). Todėl manytina, kad minėtiems savivaldybių ir su jomis sutartiniais teisiniais santykiais susijusiems subjektams sudaromos labiau palankios sąlygos gauti užimtumo didinimo programų lėšas, o tai yra korupcijos rizikos veiksnys. Pažymėtina ir tai, kad užimtumo didinimo programų tikslas yra ne viešųjų funkcijų įgyvendinimas ar atlikimas, o laikino ar pastovaus, kaip taisyklė nekvalifikuoto darbo suteikimas socialiai pažeidžiamoms asmenų grupėms. Tą gali padaryti ir verslo subjektai, ir kiti subjektai, nevykdantys nustatytų viešųjų funkcijų. Pagal įvertintus pavyzdžius savivaldybių subjektai paprastai pasibaigus programai nenumato darbo santykių tęsimo su programoje dalyvavusiais asmenimis⁷⁷. Todėl, atsižvelgiant į užimtumo didinimo programų tikslus, paskirtį, yra išskiriami verslo ir kiti ne savivaldybių subjektai. Kyla abejonių, ar tokiu būdu nėra tenkinami tik savivaldybės ir jos įstaigų interesai dėl viešųjų erdvių tvarkymo, patalpų remonto ir pan. Viešo pobūdžio darbai galėtų būti prioritetas, bet kitų subjektų išskyrimas, manytina, neturėtų būti taikomas.

⁷⁶ 2019-12-19 savivaldybės tarybos sprendimas Nr. TS-306.

⁷⁷ Pavyzdžiui, korupcijos rizikos analizės atlikimo metu įvertinta 11 Kupiškio rajono savivaldybei 2020 m. pateiktų paraiškų, iš jų 4 savivaldybės administracijos struktūrinių padalinių, 2 savivaldybės viešųjų įstaigų, 2 savivaldybės valdomų įmonių ir 3 savivaldybės biudžetinių įstaigų. Pagal jas, pasibaigus programos įgyvendinimo terminui, terminuotai numatyta įdarbinti 6 asmenis. Iš įvertintų 6 Rokiškio rajono savivaldybei 2020 m. pateiktų paraiškų (5 savivaldybės biudžetinių įstaigų ir vienos valdomos įmonės), nei vienoje nenumatyta įdarbinti asmenis pasibaigus programos įgyvendinimo terminui.

Pavyzdžiui, galiojančiame Rokiškio užimtumo didinimo programos įgyvendinimo tvarkos aprašo 13 punkte nurodoma, kad pirmenybė organizuoti laikino pobūdžio darbus teikiama darbdaviams, vykdančioms socialinę, istorinę reikšmę turinčias programas, atliekančioms viešųjų erdvių tvarkymą ir priežiūrą, vykdančioms vietos socialinės infrastruktūros priežiūrą ir plėtrą (nors pagal Rokiškio rajono savivaldybės 2020 m. užimtumo didinimo programos 7 punktą⁷⁸ tik tokio pobūdžio darbai ir yra finansuojami). Minėto tvarkos aprašo 7 punkte kaip galimi darbdaviai nurodomi ir akcinės bendrovės, uždarnosios akcinės bendrovės, pelno nesiekiančios organizacijos, tačiau atsižvelgiant į nustatytą darbų pobūdį, tvarkos aprašo 35.1 punkte numatytą pirmenybę iš savivaldybės biudžeto išlaikomoms įstaigoms ir organizacijoms, savivaldybės valdomoms įmonėms, dalyvauti užimtumo didinimo programose gali tik savivaldybės subjektai bei jų viešuosius pirkimus laimėjusios įmonės.

Taip pat diskutuotina Rokiškio užimtumo didinimo programos įgyvendinimo tvarkos aprašo 7 punkto formuluotė: „<...> kurie organizuos ir vykdys darbus gali būti Rokiškio savivaldybės įmonės, akcinės bendrovės, uždarnosios akcinės bendrovės, socialines paslaugas teikiančios įstaigos, nevyriausybines organizacijos, ne pelno siekiančios įstaigos, asociacijos, labdaros ir paramos fondai bei biudžetinės ir viešosios įstaigos, kurių valdyme dalyvauja savivaldybės administracija <...>“. Siūlytina atsisakyti darbdavių teisinių formų nurodymo bei sąvokos „kurių valdyme dalyvauja savivaldybės administracija“. Siūlytina nustatyti, kad užimtumo didinimo programų įgyvendinime gali dalyvauti darbdaviai, kaip jie apibrėžti Užimtumo įstatyme. Tokiu būdu, atitinkamai kartu pakoregavus užimtumo didinimo programoje numatytą darbų pobūdį, nebūtų kliūčių užimtumo didinimo programoje dalyvauti visiems darbdaviams⁷⁹.

Kupiškio rajono savivaldybės 2020 m. užimtumo didinimo programoje yra numatyta (9 punktas) galimybė programoje dalyvauti ir labai mažoms ir mažoms verslo įmonėms, kurios registruotos ir vykdo veiklą Kupiškio rajone, vykdyti nekvalifikuotus darbus. Atsižvelgiant į išdėstytus užimtumo didinimo programų tikslus, neaišku, kodėl išskiriamos tik mažos ir labai mažos įmonės. Manytina, kad nekvalifikuoto pobūdžio darbų yra ir vidutinėse, ir didelėse įmonėse, o užimtumo didinimo programų tikslai gali būti sėkmingai įgyvendinami nepriklausomai nuo darbdavio tipo. Darbdavių atrankos Kupiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programai įgyvendinti tvarkos aprašo⁸⁰ 6 punkte numatyta, kad atrankoje gali dalyvauti Kupiškio rajono

⁷⁸ Atitinkamos nuostatos buvo numatytos ir 2018 – 2019 m. Rokiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programose.

⁷⁹ Pagal galiojančią formuluotę, dalyvauti Rokiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programų įgyvendinime taip pat negali ne Rokiškio rajono savivaldybės biudžetinės ir viešosios įstaigos, vykdančios veiklą Rokiškio rajone, taip pat valstybės įmonės, mažosios bendrijos, individualios įmonės, juridinio asmens statuso neturintys darbdaviai vykdančios veiklą Rokiškio rajone.

⁸⁰ Kupiškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2018-04-10 įsakymas Nr. ADV-278.

savivaldybės biudžetinės ir viešosios įstaigos, Savivaldybei nuosavybės teise priklausančios įmonės bei labai mažos ir mažos verslo įmonės, kurios registruotos ir vykdo veiklą Kupiškio rajone. Tad paraiškų teikti ir atrankoje dalyvauti negali kitos Kupiškio verslo įmonės, ne pelno siekiančios organizacijos.

Taip pat, savivaldybių teisės aktuose nustatyti skirtingi reikalavimai savivaldybių ir ne savivaldybių subjektams, pavyzdžiui Darbdavių atrankos Kupiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programai įgyvendinti tvarkos aprašo⁸¹ 8.4. punkte numatyta, kad mažos ir labai mažos verslo įmonės pateikia įsipareigojimą (3 priedas), kuriame numatytas įsipareigojimas pasibaigus Užimtumo didinimo programoje numatytiems terminuotiems darbams papildomai įdarbinti asmenis savo lėšomis ne trumpesniam laikui, negu buvo gautas finansavimas iš Užimtumo didinimo programos lėšų. Savivaldybės subjektams toks reikalavimas netaikomas. Rokiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programos įgyvendinimo tvarkos aprašo⁸² 20 punkte nustatyta, kad su atrinktais darbdaviais (išskyrus savivaldybės biudžetines įstaigas) savivaldybė sudaro dvišales Užimtumo didinimo programos įgyvendinimo ir finansavimo sutartis. Jose numatomi šalių įsipareigojimai, atsakomybė, sutarties nutraukimas. Tačiau savivaldybės subjektams atitinkamos nuostatos netaikomos.

Paminėtina kitų savivaldybių geroji praktika, kai užimtumo didinimo programose dalyvauja ir verslo subjektai, ir kiti ne savivaldybių subjektai:

- Iš 6 Klaipėdos rajono savivaldybės 2020 metų užimtumo didinimo programos įgyvendinime dalyvavusių darbdavių, 3 buvo privatūs subjektai, 7 iš 23 asmenų tęsė darbo santykius po programos termino pabaigos; Klaipėdos rajono savivaldybės 2021 metų užimtumo didinimo programos 5.1. punkte numatyta, kad programos vykdytojais gali būti įmonės, įstaigos ir organizacijos, nepriklausomai nuo jų nuosavybės formos bei pavaldumo ir nustatyta tvarka įregistruoti ūkininkų ūkiai⁸³;

- Vilniaus miesto savivaldybės užimtumo didinimo programos įgyvendinimo tvarkos aprašo⁸⁴ 5 punkte numatyta, kad darbdaviais, pageidaujančiais dalyvauti Užimtumo didinimo programoje, kurie organizuos ir vykdys darbus, gali būti Vilniaus miesto savivaldybės įmonės, akcinės bendrovės, uždarnosios akcinės bendrovės, socialines paslaugas teikiančios įstaigos, nevyriausybines organizacijos, ne pelno siekiančios įstaigos, asociacijos, labdaros ir paramos fondai bei biudžetinės ir viešosios įstaigos, kurių valdyme dalyvauja Savivaldybės administracija arba verslo

⁸¹ Kupiškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2018-04-10 įsakymas Nr. ADV-278.

⁸² 2020-02-06 įsakymas Nr. AV-115.

⁸³ Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/555f4720906b11eb9fecb5ecd3bd711c>

⁸⁴ Prieiga per internetą: <https://vilnius.lt/wp-content/uploads/2020/02/2020-2023-apra%C5%A1as-nauja-redakcija.docx>

įmonės (ūkio subjektai), kurios veiklą vykdo Vilniaus mieste ir nėra bankrutavusios, bankrutuojančios, neturinčios įsiskolinimų Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. 2019, 2020 m. Vilniaus miesto užimtumo didinimo programos lėšos skirtos taip pat ir privačioms verslo įmonėms⁸⁵;

- Akmenės rajono savivaldybės 2021 metų užimtumo didinimo programos⁸⁶ įgyvendinimo atrankoje gali dalyvauti visos Akmenės rajono savivaldybėje įregistruotos įmonės, įstaigos, organizacijos jeigu jų atliekami darbai atitinka šias priemones⁸⁷: kvalifikacijos nereikalaujantys aplinkos tvarkymo, pagalbiniai darbai ir pan.; kvalifikacijos reikalaujantys darbai, pvz.: siuvėjai (-os), virėjai (-os), tinkuotojai (-os) ir pan.;

- Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2021 m. balandžio 16 d. įsakymu Nr. AD1-486 „Dėl Laikinųjų darbų pagal Klaipėdos miesto savivaldybės užimtumo didinimo programą darbdavių sąrašo ir skiriamo finansavimo patvirtinimo“ patvirtintas Laikinųjų darbų pagal Klaipėdos miesto savivaldybės užimtumo didinimo programą darbdavių sąrašas ir paskirtas finansavimas⁸⁸ ne savivaldybės subjektams, pavyzdžiui VšĮ Klaipėdos universitetui skirta 136 349,00 Eur.

Užimtumo didinimo programų tikslas – laikino darbo suteikimas socialiai pažeidžiamai asmenų grupei – bedarbiams, todėl Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybių teisės aktų nuostatos ir taikoma praktika, kai užimtumo didinimo programose nenustatyta vienoda galimybė dalyvauti bet kokios formos ir nuosavybės subjektams – darbdaviams, yra ydinga antikorupciniu požiūriu.

Užimtumo politiką formuojančios Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuomone⁸⁹ Užimtumo įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje aiškiai įtvirtinta, kam yra taikomos užimtumo rėmimo priemonės. Iš šios teisės normos turinio matyti, kad nėra jokių apribojimų atskirų subjektų atžvilgiu, kuriuos taiko dalis savivaldybių, netinkamai įgyvendindamos Užimtumo įstatymo nuostatas. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija taip pat pabrėžia, kad Užimtumo įstatymo 48 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta užimtumo didinimo programų paskirtis (tikslai) – siekti, kad atitinkamos kategorijos asmenys gautų pastovų darbą.

PASIŪLYMAI:

- Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybėms, rengiant, tvirtinant ir įgyvendinant 2022 m. užimtumo didinimo programas užtikrinti, kad jų įgyvendinime lygiais pagrindais galėtų dalyvauti bet

⁸⁵ Prieiga per internetą: <https://vilnius.lt/wp-content/uploads/2020/06/Isakymas-darbdaviai-2020.docx>
<https://vilnius.lt/wp-content/uploads/2019/07/AD-%C4%AFsak.-imones.docx>

⁸⁶ Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/16d3528017cb11eb9604df942ee8e443>

⁸⁷ Prieiga per internetą: <https://www.akmene.lt/skelbimai/skelbiama-darbdaviu-atranka-uzimtumo-didinimo-programai-igyvendinti/2341>

⁸⁸ Prieiga per internetą: <https://www.klaipeda.lt/data/public/uploads/2021/04/laikiniuju-darbu-isakymas.pdf>

⁸⁹ 2021-05-27 raštas Nr. SD-2609.

kokios formos ir nuosavybės subjektai (darbdaviai) – sudaryti tam sąlygas nustatant bei pakeičiant antikorupciniu požiūriu ydingas institucinio teisinio reguliavimo nuostatas.

4.2. Darbdavių atrankos komisijoms suteikta per didelę diskrecija priimti sprendimus dėl finansavimo dydžio, dėl paraiškų atmetimo.

Pagal darbo praktiką, pateiktos paraiškos dažniausiai tenkinamos ne visa apimtimi. Tačiau Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybėse nenustatyti jokie konkretūs kriterijai, kaip turi būti nustatoma skiriama suma.

Rokiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programos įgyvendinimo tvarkos aprašo⁹⁰ 34.3 punkte numatyta darbdavių atrankos komisijos teisė pagal surinktus duomenis atlikti lėšų paskirstymą⁹¹. Įvertinus komisijos darbo praktiką⁹² matyti, kad programai įgyvendinti 2020 m. skirta 136,2 tūkst. Eur, o prašoma suma – 220,5 tūkst. Eur. Komisijos sprendimu švietimo įstaigoms skirta 18,5 tūkst. Eur, seniūnijoms – 91,41 tūkst. Eur, kitiems subjektams – 26,29 tūkst. Eur, atsižvelgiant į numatytus atlikti darbus ir teritorijų dydį.

Darbdavių atrankos Kupiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programai įgyvendinti tvarkos aprašo⁹³ 16 punkte numatyta, kad komisija, išnagrinėjusi pateiktas paraiškas ir atsižvelgdama į Užimtumo didinimo programos darbams organizuoti numatytas lėšų sumas, sudaro darbdavių sąrašą, kuriame nurodomas Užimtumo didinimo programą vykdančios įstaigos pavadinimas, darbų pobūdis, darbų atlikimo laikotarpis ir trukmė, laikinų darbo vietų skaičius, įkainis, išlaidos darbo užmokesčiui, įnašai socialiniam draudimui, iš viso skiriama lėšų suma. Jei susumavus paraiškų įgyvendinti programoje numatytus darbus apimtį jos viršija Užimtumo didinimo programos apimtis, darbdavių sąrašė darbų apimtys komisijos sprendimu gali būti sumažinamos iki programoje patvirtintų apimčių. Įvertinus komisijos darbo praktiką⁹⁴ matyti, kad 2020 m. užimtumo didinimo programos įgyvendinimui skirta 91,9 tūkst. Eur, prašoma suma – 203,3 tūkst. Eur. Komisijos nariams pritarus, pirmininkė sudarė gautų paraiškų sąrašą ir siūlomą lėšų paskirstymo suvestinę, kuriai komisija pritarė su nežymiomis korekcijomis (vieniems pareiškėjams sumos sumažintos, kitiems siūloma neskirti).

⁹⁰ 2020-02-06 įsakymas Nr. AV-115.

⁹¹ Iki tol galiojusios redakcijos Užimtumo didinimo programos įgyvendinimo tvarkos aprašo 10 p. buvo numatyta, kad komisija įvertina paraiškas ir parengia administracijos direktoriaus įsakymo projektą dėl darbdavių parinkimo ir lėšų paskirstymo.

⁹² 2020-02-24 protokolas Nr. 1.

⁹³ Kupiškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2018-04-10 įsakymas Nr. ADV-278.

⁹⁴ 2020-04-06 protokolas Nr. 1.

Tad, nesant konkrečių kriterijų dėl lėšų paskirstymo, darbdavių atrankos komisijoms suteikiama per didelė diskrecija šį klausimą spręsti savo nuožiūra, o tai gali lemti neskaidrų lėšų paskirstymą.

Darbdavių atrankos Kupiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programai įgyvendinti tvarkos aprašo 14 punkte nustatyta, kad komisija, vykdydama jai pavestas funkcijas, turi teisę prašyti darbdavių patikslinti informaciją apie darbų pobūdį, reikalingų žmonių kiekį ir darbų atlikimo terminus bei apimtis, apmokėjimo sąlygas, darbdavių įsipareigojimus. Aprašo 15 punkte numatyta, kad paraiškos komisijos sprendimu gali būti atmestos, jei pareiškėjai neatitinka keliamų reikalavimų, nepateikti reikiami dokumentai, paraiška ne visiškai užpildyta ar užpildyta ne taip, kaip reikia. Šių nuostatų analizė leidžia padaryti išvadą, kad komisija kiekvienu atveju gali pasielgti savo nuožiūra – arba paprašyti patikslinti neaiškia, netikslia ir pan. paraišką, arba ją atmesti, jei nepateikti reikiami dokumentai, paraiška ne visiškai užpildyta ar užpildyta ne taip, kaip reikia. Siekiant skaidrumo ir aiškumo, siūlytina nustatyti komisijos pareigą pareiškėjų paprašyti patikslinti reikiamus duomenis.

Kupiškio rajono savivaldybės darbdavių atrankos komisija praktikoje paraiškų neatmeta, o joms neskiria finansavimo. Manytina, kad taip išvengiama pareigos motyvuotai atmesti paraišką aprašo nustatyta tvarka ir apie tai informuoti pareiškėją. Pavyzdžiui, 2020 m. finansavimas neskirtas Kupiškio jaunimo centro, švietimo pagalbos tarnybos, Meno mokyklos paraiškoms, tačiau dėl jų atmetimo protokole nepasisakyta, atmetimo (lėšų neskyrimo) motyvai neaiškūs.

Rokiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programos įgyvendinimo tvarkos aprašo⁹⁵ 44 punktas numato, kad darbdavių paraiškos gali būti atmestos, jei numatyti darbai neturi socialinės naudos, mažai įtakoja užimtumo situaciją rajone. Šio punkto taikymas nėra aiškus, tai gali sudaryti pagrindą nepagrįstam paraiškų atmetimui.

Antikorupciniu požiūriu ydingos situacijos, kai darbdavių komisijos neturi aiškių kriterijų dėl finansavimo dydžio, paraiškų atmetimo ir atskirais atvejais sprendimus gali priimti savo nuožiūra. Tokiais atvejais yra skaidrumo rizikos, nes vienų subjektų atžvilgiu gali būti priimami vienokie, kitų subjektų atžvilgiu – kitokie sprendimai.

PASIŪLYMAI:

- Rokiškio rajono savivaldybei reglamentuoti lėšų skyrimo, paraiškų atmetimo kriterijus;
- Kupiškio rajono savivaldybei reglamentuoti lėšų skyrimo, paraiškų atmetimo kriterijus, nustatyti komisijos pareigą, esant poreikiui, prašyti patikslinti paraiškas.

⁹⁵ 2020-02-06 įsakymas Nr. AV-115.

4.3. Darbdavių atrankos komisijų nariams nenustatyti nešališkumo reikalavimai.

Nešališkumo užtikrinimas – svarbi korupcijos prevencijos priemonė. Nei Rokiškio, nei Kupiškio rajonų savivaldybių darbdavių atrankos komisijų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nenustatyti komisijos narių nešališkumo reikalavimai. Tokių reikalavimų nustatymo poreikį patvirtina praktinės situacijos, kuriose egzistuoja galimo šališkumo (palankumo) regimybė.

Pavyzdžiui, Kupiškio rajono savivaldybės darbdavių atrankos komisija 2020 m. balandžio 6 d. posėdyje⁹⁶ svarstė ir priėmė sprendimus dėl darbdavių atrankos ir lėšų jiems paskirstymo. Posėdyje dalyvavę ir sprendimų priėmimui pritarę komisijos nariai nenusišalino nuo susijusių paraiškų svarstymo ir sprendimų priėmimo – Kupiškio rajono savivaldybės administracijos Ūkio skyriaus vedėjas nenusišalino nuo Ūkio skyriaus pateiktos paraiškos⁹⁷ svarstymo, Ūkio skyriui 2020 m. skirta 2760 Eur; Kupiškio rajono savivaldybės administracijos Kultūros, švietimo ir sporto skyriaus vedėjas nenusišalino nuo kuruojamų švietimo įstaigų paraiškų svarstymo; Kupiškio seniūnijos seniūnas nenusišalino nuo Kupiškio seniūnijos pateiktos paraiškos⁹⁸ svarstymo, seniūnijai 2020 m. skirta 8280 Eur. Komisijos nariu taip pat yra Kupiškio rajono savivaldybės administracijos Buhalterinės apskaitos skyriaus vedėjas, pasirašantis savivaldybės administracijos struktūrinių padalinių paraiškas.

Rokiškio rajono savivaldybės darbdavių atrankos komisijos narys, savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vedėjas nenusišalina svarstant ir sprendžiant klausimus dėl lėšų skyrimo kuruojamoms švietimo, kultūros ir sporto įstaigoms⁹⁹.

PASIŪLYMAS:

- Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybėms nustatyti nešališkumo reikalavimus darbdavių atrankos komisijų nariams.

4.4. Neaiški darbdavių atrankos prioritetų ir kriterijų taikymo tvarka.

Rokiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programos įgyvendinimo tvarkos apraše nustatyti prioritetai (35 punktas), tačiau neregamentuota šių prioritetų taikymo tvarka, kokią reikšmę jei turi vertinant gautas paraiškas¹⁰⁰.

Darbdavių atrankos Kupiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programai įgyvendinti tvarkos aprašo 13 punkte nustatyti atrankos dalyvių vertinimo kriterijai:

- Darbų pobūdžio atitikimas numatytiems užimtumo didinimo programoje;

⁹⁶ Protokolo Nr. 1.

⁹⁷ 2020-03-10 paraiška.

⁹⁸ 2020-03-06 paraiška.

⁹⁹ Pavyzdžiui, 2019-02-14 protokolas Nr. 1, 2020-02-24 protokolas Nr. 1.

¹⁰⁰ Apie 35.1 p. nurodytą prioritetą, kaip suteikiantį pirmumą išimtinai savivaldybės subjektams, pasisakyta šios išvados 4.1 dalyje, 35.4 p. numatytas prioritetas atitinka Užimtumo didinimo programoje įtvirtintą darbų pobūdį, dėl kurio taip pat pasisakyta šios išvados 4.1 dalyje.

- Darbai siūlomi užimtumo didinimo programoje nustatytoms asmenų kategorijoms;
- Planuojama prisidėti nuosavų lėšų dalis.

Pirmi 2 kriterijai yra ne paraiškų vertinimo kriterijai, o atitikimas užimtumo didinimo programoje nustatytoms sąlygoms. Nenustatytas 3 kriterijaus turinys ir jo taikymo tvarka. Įvertinus pateiktą informaciją apie 2018 – 2020 pateiktų paraiškų dalyvauti užimtumo didinimo programos įgyvendinime svarstymo protokolus¹⁰¹, matyti, kad svarstant paraiškas minėtais kriterijais iš esmės nesivadovaujama. Siūlytina patikslinti kriterijus ir juos sieti su programos einamaisiais ir ilgalaikiais tikslais mažinant nedarbo lygį.

PASIŪLYMAI:

- Rokiškio ir Kupiškio rajonų savivaldybėms spręsti dėl darbdavių atrankos prioritetų ir kriterijų patikslinimo, taikymo tvarkos nustatymo.

4.5. Neužtikrinamas užimtumo didinimo programų įgyvendinimo rezultatų viešumas.

Viešumo trūkumas laikytinas korupcijos rizikos veiksniu.

Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybių užimtumo didinimo programose nustatoma, kad užimtumo didinimo programa, jos įgyvendinimas ir vertinimo rezultatai skelbiami savivaldybių interneto svetainėse¹⁰². Atitinkami reikalavimai nustatyti ir Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. gegužės 23 d. įsakymu Nr. A1-257 patvirtinto Užimtumo didinimo programų rengimo ir jų finansavimo tvarkos aprašo 5.7 punkte. Tačiau Rokiškio ir Kupiškio rajonų savivaldybėse nerengiamos ir viešai neskelbiamos užimtumo didinimo programų įvykdymo ataskaitos. Savivaldybės pateikė informaciją tik apie Socialinių paslaugų priežiūros departamentui prie Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teikiamas ketvirtines ataskaitas, kurioje nurodoma apie programoje dalyvavusius asmenis bei panaudotas lėšas.

PASIŪLYMAI:

- Rokiškio ir Kupiškio rajonų savivaldybėms nustatyti užimtumo didinimo programos įgyvendinimo ir vertinimo rezultatų skelbimo savivaldybių interneto svetainėse tvarkas.

¹⁰¹ 2018-04-17 Nr. 2, 2019-03-15 Nr. 1, 2020-04-06 Nr. 1.

¹⁰² Pavyzdžiui, Rokiškio rajono savivaldybės 2020 m. užimtumo didinimo programos 18 p., Kupiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programos 26 p.

5. MOTYVUOTOS IŠVADOS (PASTABOS)

Išanalizavus paramos smulkiajam ir vidutiniam verslui, darbdavių atrankos užimtumo didinimo programų įgyvendinimui procesus darytina išvada, kad šiose srityse yra korupcijos rizika dėl šių korupcijos rizikos veiksnių¹⁰³:

5.1. Kritinės antikorupcinės pastabos:

5.1.1. Remiant smulkaus ir vidutinio verslo subjektus nenumatytos paramos galimybės visoms SVV grupėms, nes Rokiškio rajono savivaldybėje neremiami smulkaus ir vidutinio verslo subjektai – asmenys, dirbantys pagal verslo liudijimus, ūkininko ūkio veiklą vykdančios asmenys, Kupiškio rajono savivaldybėje – vidutinės įmonės bei ūkininko ūkio veiklą vykdančios asmenys (motyvai išdėstyti 3.1 poskyryje).

5.1.2. Nereglamentuojamas sprendimus dėl smulkaus ir vidutinio verslo paramos priimančių komisijų narių interesų konfliktų valdymas, todėl komisijose gali būti priimami šališki sprendimai. Pavyzdžiui, nustatyta, kad komisijų nariai, verslininkų asociacijų atstovai nenusišalina nuo jų atstovaujamos asociacijų narių pateiktų paraiškų svarstymo bei sprendimų priėmimo (motyvai išdėstyti 3.5 poskyryje).

5.1.3. Tobulintina paraiškų vertinimo sistema, nes vienais atvejais taikomi kai kuriems smulkaus ir vidutinio verslo subjektams labiau palankūs kriterijai, kitais – sprendimai priimami nesant jokių objektyvių kriterijų (motyvai išdėstyti 3.6 poskyryje).

5.1.4. Užimtumo didinimo programose iš esmės gali dalyvauti tik savivaldybių ar su jais susiję subjektai, ribojama kitų ūkio subjektų teisė dalyvauti įgyvendinant užimtumo didinimo programas (motyvai išdėstyti 4.1 poskyryje).

5.2. Kitos antikorupcinės pastabos:

5.2.1. Kupiškio rajono savivaldybėje taikoma selektyvi praktika teikiant paramą pelno nesiekiantiems SVV subjektams, nes nustatyta atvejų, kai pelno nesiekiantiems SVV subjektams parama neskiriama nemotyvuotai (motyvai išdėstyti 3.2 poskyryje).

5.2.2. Sprendimus dėl paramos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams priimančios komisijos sudaromos nesant pakankamai aiškių ir pagrįstų atstovavimo joms kriterijų, nes neaišku, kodėl į minėtų komisijų sudėtis įtraukiami tik vienu verslininkų asociacijų atstovai / verslininkai. Todėl gali kilti pagrįstų abejonių dėl priimamų sprendimų skaidrumo ir objektyvumo (motyvai išdėstyti 3.3 poskyryje).

¹⁰³ Išvadas pagrindžiantys motyvai pateikti išvados dėl korupcijos rizikos analizės 3 ir 4 skyriuose.

5.2.3. Sprendimus dėl paramos smulkaus ir vidutinio verslo subjektams priimančių komisijų nariams nenumatyti nepriekaištingos reputacijos reikalavimai, nenumatyta komisijos narių rotacija. Nepriekaištingos reputacijos reikalavimai užtikrintų, kad sprendimus dėl paramos priimtų tik sąžiningi ir korupcijai atsparūs asmenys. Situacijos, kai tos pačios sudėties komisijos veikia neribotą laikotarpį, taip pat yra ydingos antikorupcinio požiūriu, nes tarp komisijos narių, komisijos narių ir pareiškėjų susiklosto ilgalaikiai santykiai, kurie gali daryti lemiamą įtaką komisijos sprendimams (motyvai išdėstyti 3.4 poskyryje).

5.2.4. Nepakankama smulkaus ir vidutinio verslo subjektams suteiktos paramos panaudojimo kontrolė, kurios nebuvimas ar nepakankamas veikimas gali paskatinti pasielgti neskaidriai, neobjektyviai, netinkamai, nes nebus galimybės nustatyti netinkamo elgesio faktų (motyvai išdėstyti 3.7 poskyryje).

5.2.5. Sprendimus dėl darbdavių atrankos dalyvauti užimtumo didinimo programose priimančioms komisijoms suteikta per didelė diskrecija priimti sprendimus dėl finansavimo dydžio, dėl paraiškų atmetimo. Nesant aiškių kriterijų, komisijos sprendimus gali priimti savo nuožiūra (motyvai išdėstyti 4.2 poskyryje).

5.2.6. Darbdavių atrankos komisijų nariams nenumatyti nešališkumo reikalavimai. Nustatyta antikorupcinio požiūriu ydingų situacijų, kai komisijos nariai (savivaldybės administracijos struktūrinių padalinių vadovai) svarsto ir priima sprendimus dėl atstovaujamų struktūrinių padalinių, kuruojamų įstaigų pateiktų paraiškų (motyvai išdėstyti 4.3 poskyryje).

5.2.7. Neaiški darbdavių atrankos prioritetų ir kriterijų taikymo tvarka, todėl svarstant paraiškas nustatytais prioritetais bei kriterijais iš esmės nesivadovaujama (motyvai išdėstyti 4.4 poskyryje).

5.3. Kitos pastabos:

5.3.1. Nereglamentuotas paraiškų dėl paramos smulkiam ir vidutiniam verslui administracinės atitikties vertinimas, nenumatyta sprendimų dėl paramos smulkiam ir vidutiniam verslui apskundimo galimybė, neviešinama informacija apie subjektus, kurių prašymai netenkinti (motyvai išdėstyti 3.8 poskyryje).

5.3.2. Neužtikrinamas užimtumo didinimo programų įgyvendinimo rezultatų viešumas (motyvai išdėstyti 4.5 poskyryje).

6. PASIŪLYMAI¹⁰⁴

Siekdami sumažinti korupcijos rizikos veiksnių įtaką paramos smulkiąjam ir vidutiniam verslui bei užimtumo didinimo veiklos srityse, teikiame šiuos pasiūlymus pagal nustatytą kompetenciją:

6.1. Pasiūlymai atsižvelgiant į kritines antikorupcines pastabas:

6.1.1. Rokiškio rajono savivaldybei:

6.1.1.1. Įvertinti pateiktus pastebėjimus bei spręsti dėl asmenų, dirbančių pagal verslo liudijimus, taip pat ir ūkininkų teisės gauti Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos paramą.

6.1.1.2. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatuose nustatyti nešališkumo reikalavimus vertinimo komisijos nariams, interesų konfliktų valdymo priemonės.

6.1.1.3. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatuose reglamentuoti SVV projektų vertinimo kriterijus, spręsti dėl kriterijų suvienodinimo visiems SVV subjektams ar juos objektyviai diferencijuoti pagal atskiras SVV subjektų grupes.

6.1.1.4. Rengiant, tvirtinant ir įgyvendinant 2022 m. užimtumo didinimo programas užtikrinti, kad jas įgyvendinant lygiais pagrindais galėtų dalyvauti bet kokios formos ir nuosavybės subjektai (darbdaviai) – sudaryti tam sąlygas nustatant bei pakeičiant antikorupciniu požiūriu ydingas institucinio teisinio reguliavimo nuostatas.

6.1.2. Kupiškio rajono savivaldybei:

6.1.2.1. Įvertinti pateiktus pastebėjimus bei spręsti dėl vidutinio verslo subjektų bei ūkininkų teisės gauti paramą SVV plėtrai.

6.1.2.2. Smulkiąjam verslo rėmimo nuostatuose nustatyti nešališkumo ir konfidencialumo reikalavimus Verslo plėtros komisijos nariams, interesų konfliktų valdymo priemonės.

6.1.2.3. Smulkiąjam verslo rėmimo nuostatuose reglamentuoti SVV projektų vertinimo kriterijus; prioritetų taikymo, paramos dydžio nustatymo taisyklės.

6.1.2.4. Rengiant, tvirtinant ir įgyvendinant 2022 m. užimtumo didinimo programas užtikrinti, kad jas įgyvendinant lygiais pagrindais galėtų dalyvauti bet kokios formos ir nuosavybės subjektai (darbdaviai) – sudaryti tam sąlygas nustatant bei pakeičiant antikorupciniu požiūriu ydingas institucinio teisinio reguliavimo nuostatas.

6.2. Pasiūlymai atsižvelgiant į kitas antikorupcines pastabas:

6.2.1. Rokiškio rajono savivaldybei:

¹⁰⁴ Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, prašome per 3 mėnesius nuo šios išvados ir pasiūlymų gavimo dienos pateikti STT informaciją apie šioje išvadoje pateiktų pasiūlymų numatomą įgyvendinimą Jūsų įstaigoje.

6.2.1.1. Svarstyti dėl Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos vertinimo komisijos papildymo ūkininkų organizacijos atstovu(-ais).

6.2.1.2. Svarstyti dėl nepriekaištingos reputacijos reikalavimų Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos vertinimo komisijos nariams, dėl komisijos veiklos trukmės ir komisijos narių rotacijos.

6.2.1.3. Spręsti dėl Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatų 5.1 punkto reikalavimų atitikimo terminų (iki paraiškos pateikimo ir gavus paramą).

6.2.1.4. Spręsti dėl Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatų 3.11 punkto patikslinimo, nustatant savivaldybės administracijos direktoriaus teisę priimti ir kitokius motyvuotus sprendimus, nei pasiūlė komisija.

6.2.1.5. Įvertinti UAB „Everena“ 2019–2020 m. suteiktos paramos naudojimo pagal paskirtį kontrolės būtinumą.

6.2.1.6. Reglamentuoti užimtumo didinimo programų lėšų skyrimo bei paraiškų atmetimo kriterijus.

6.2.1.7. Nustatyti nešališkumo reikalavimus darbdavių atrankos komisijos nariams.

6.2.1.8. Spręsti dėl darbdavių atrankos prioritetų ir kriterijų patikslinimo, taikymo tvarkos nustatymo.

6.2.2. Kupiškio rajono savivaldybei:

6.2.2.1. Užtikrinti, kad Verslo plėtros taryba, priimdama sprendimą neskirti paramos, protokole nurodytų tokio sprendimo teisinį pagrindą, numatytą Kupiškio rajono savivaldybės smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose.

6.2.2.2. Reglamentuoti Verslo plėtros tarybos sudarymo tvarką, spręsti dėl esamos komisijos atnaujinimo.

6.2.2.3. Svarstyti dėl nepriekaištingos reputacijos reikalavimų Verslo plėtros tarybos nariams bei komisijos narių rotacijos.

6.2.2.4. Smulkiojo verslo rėmimo nuostatuose reglamentuoti suteiktos paramos kontrolės procedūras; nustatyti savivaldybės administracijos direktoriaus teisę priimti ir kitokius motyvuotus sprendimus, nei pasiūlė komisija.

6.2.2.5. Reglamentuoti užimtumo didinimo programų lėšų skyrimo bei paraiškų atmetimo kriterijus, nustatyti komisijos pareigą, esant poreikiui, prašyti patikslinti paraiškas.

6.2.2.6. Nustatyti nešališkumo reikalavimus darbdavių atrankos komisijos nariams.

6.2.2.7. Spręsti dėl darbdavių atrankos prioritetų ir kriterijų patikslinimo, taikymo tvarkos nustatymo.

6.3. Pasiūlymai atsižvelgiant į kitas pastabas:

6.3.1. Rokiškio rajono savivaldybei:

6.3.1.1. Reglamentuoti SVV paramos sprendimų apskundimo galimybes, ataskaitose viešinti taip pat ir paramos negavusius subjektus.

6.3.1.2. Nustatyti užimtumo didinimo programos įgyvendinimo ir vertinimo rezultatų skelbimo savivaldybės interneto svetainėje tvarką.

6.3.2. Kupiškio rajono savivaldybei:

6.3.2.1. Reglamentuoti administracinę paramos SVV paraiškų vertinimą ir jo turinį, sprendimų apskundimo galimybes, ataskaitose viešinti taip pat ir paramos negavusius subjektus.

6.3.2.2. Nustatyti užimtumo didinimo programos įgyvendinimo ir vertinimo rezultatų skelbimo savivaldybės interneto svetainėje tvarką.

Direktoriaus pavaduotoja

Rūta Kaziliūnaitė

Mindaugas Stukas, tel. 8 652 45 815, el. p. mindaugas.stukas@stt.lt

Rengėjo tiesioginis vadovas Domantas Lukauskas, l. e. Korupcijos rizikos skyriaus viršininko pareigas, tel. 8 656 60 933, el. p. domantas.lukauskas@stt.lt

Išvados dėl korupcijos rizikos analizės paramos smulkiajam ir vidutiniam verslui bei užimtumo didinimo veiklos srityse priedas

ATLIEKANT KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĘ ĮVERTINTI TEISĖS AKTAI, DOKUMENTAI IR INFORMACIJA

I. ATLIEKANT KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĘ ANALIZUOTI TEISĖS AKTAI

1. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas.
2. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas.
3. Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas.
4. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas.
5. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas.
6. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas.
7. Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas.
8. Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. gegužės 23 d. įsakymas Nr. A1-257 „Dėl Užimtumo didinimo programų rengimo ir jų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

II. ATLIEKANT KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĘ ANALIZUOTI IR VERTINTI TEISĖS AKTAI, DOKUMENTAI IR INFORMACIJA

1. Rokiškio rajono savivaldybės smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos nuostatai (2018 – 2021 m. redakcijos, aktuali redakcija patvirtinta Rokiškio rajono savivaldybės tarybos 2021 m. vasario 26 d. sprendimu Nr. TS-24).
2. Kupiškio rajono savivaldybės smulkiojo verslo rėmimo nuostatai, patvirtinti savivaldybės tarybos 2018 m. gegužės 24 d. sprendimu Nr. TS-145.
3. Rokiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programa 2018 metams, patvirtinta savivaldybės tarybos 2017 m. spalio 27 d. sprendimu Nr. TS-187.
4. Rokiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programa 2019 metams, patvirtinta savivaldybės tarybos 2018 m. lapkričio 30 d. sprendimu Nr. TS-267.
5. Rokiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programa 2020 metams, patvirtinta savivaldybės tarybos 2019 m. gruodžio 20 d. sprendimu Nr. TS-264.
6. Kupiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programa 2018 metams, patvirtinta savivaldybės tarybos 2017 m. gruodžio 21 d. sprendimu Nr. TS-304.

7. Kupiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programa 2019 metams, patvirtinta savivaldybės tarybos 2018 m. gruodžio 20 d. sprendimu Nr. TS-296.

8. Kupiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programa 2020 metams, patvirtinta savivaldybės tarybos 2019 m. gruodžio 19 d. sprendimu Nr. TS-306.

9. Rokiškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2017 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. AV-673 „Dėl užimtumo didinimo programos įgyvendinimo tvarkos aprašo, darbdavių užimtumo didinimo programai įgyvendinti atrankos tvarkos aprašo ir darbdavių užimtumo programai įgyvendinti atrankos komisijos darbo reglamento tvirtinimo“.

10. Rokiškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2020 m. vasario 6 d. įsakymas Nr. AV-115 „Dėl užimtumo didinimo programos įgyvendinimo tvarkos aprašo tvirtinimo“.

11. Kupiškio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. balandžio 10 d. įsakymas Nr. ADV-278 „Dėl darbdavių atrankos Kupiškio rajono savivaldybės užimtumo didinimo programai įgyvendinti tvarkos aprašo patvirtinimo“.

12. Kupiškio ir Rokiškio rajonų savivaldybių raštu ir el. paštu pateikta informacija apie darbo praktiką paramos smulkiajam ir vidutiniams verslui bei užimtumo didinimo veiklos srityse.

13. Kitų Lietuvos savivaldybių praktika paramos smulkiajam ir vidutiniams verslui bei užimtumo didinimo veiklos srityse.